مەدىنىدە نازىل بولغان سۈرە ھەشر 24 ئايەت

ئىبنى ئاببـاس بـۇ سـۈرىنى سـۈرە ”بـەنى نـەزىر“ دەپ ئاتـايتتى. سـەئىد ئىبـنى مەنسـۇر، سـەئىد ئىبـنى جۇبـەيرنىڭ مۇنـداق دېگـەنلىكىنى رىۋايـەت قىلـدۇ: مـەن ئىبـنى ئاببـاس رەزىيـەللاھۇ ئـەنهۇغا: ”بـۇ سـۈرە ھەشـىردۇر“ دېسەم، ئۇ: بۇ سۈرە بەنى بەزىر قەبىلىسى ھەققىدە نازىل بولغان، دېدى.

ئىمام بۇخارى ئەبۇئەۋانەدىن سەئىد ئىبـنى جۇبـەيرنىڭ مۇنـداق دېگـەنلىكىنى رىۋايـەت قىلـدۇ: مـەن ئىبنى ئابباسقا: بۇ سۈرە ھەشىر سۈرىسىمۇ؟ دېسەم، ئۇ: بۇ سۈرە بەنى نەزىردۇر، دېدى.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِيٓ أَخْرَجَ ٱلَّذِينَ
كَفَرُواْ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مِن دِيَٰرِهِمْ لِأَوَّلِ ٱلْحَشْرِۚ مَا ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُواْۖ وَظَنُّوٓاْ أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ
حُصُونُهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَأَتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُواْۖ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَۚ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم
بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي ٱلْمُؤْمِنِينَ فَٱعْتَبِرُواْ يَٰٓأُوْلِي ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَآ أَن كَتَبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمُ ٱلْجَلَآءَ لَعَذَّبَهُمْ
فِي ٱلدُّنْيَاۖ وَلَهُمْ فِي ٱلْأٓخِرَةِ عَذَابُ ٱلنَّارِ ﴿٣﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَآقُّواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥۖ وَمَن يُشَآقِّ ٱللَّهَ فَإِنَّ
ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤﴾ مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَآئِمَةً عَلَىٰٓ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ
وَلِيُخْزِيَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٥﴾

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن

ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللەغا تەسبىھ ئېيتتى، الله غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر[1]*. الله ئەھلى كىتابتىن بولغان كاپىرلارنى (يەنى بەنى نەزىر يەھۇدىيلىرىنى) تۇنجى قېتىملىق سۈرگۈندە ئۆيلىرىدىن ھەيدەپ چىقاردى، سىلەر ئۇلارنى (كۆچلۈك تۇرۇپ مۇنداق خار ھالدا) چىقىپ كېتىدۇ دەپ گۇمان قىلمىغان ئىدىڭلار، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ قورغانلىرىنى ئۆزلىرىنى اللەنىڭ (ئازابىدىن) توسيالايدۇ دەپ ئويلىغان ئىدى، ئۇلارغا اللەنىڭ ئازابى ئۇلار ئويلىمىغان يەردىن كەلدى. الله ئۇلارنىڭ دىللىرىغا قورقۇنچ سالدى، ئۇلار ئۆيلىرىنى ئۆزلىرىنىڭ قوللىرى ۋە مۆمىنلەرنىڭ قوللىرى بىلەن بۇزدى، ئى ئەقىل ئىگىلىرى! (ئۇلارنىڭ ھالىدىن) ئىبرەت ئېلىڭلار*[2]*. ئەگەر الله ئۇلارنى سۈرگۈن بولۇشقا ھۆكۈم قىلمىغان بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇلارنى دۇنيادا (ئۆلتۈرۈلۈش) بىلەن ئازابلايتتى، ئۇلار*

www.munber.org

ئاخىرەتتە دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ﴿[3]﴾. *بۇ (يەنى ئۇلارنىڭ سۈرگۈن قىلىنىشى) شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار اللە بىلەن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارشىلاشتى، كىمكى اللە بىلەن قارشىلىشىدىكەن، شۈبھىسىزكى، اللە ئۇنى قاتتىق جازالايدۇ*﴿[4]﴾. *(ئى مۇسۇلمانلار!) سىلەر مەيلى (بەنى نەزىرنىڭ) خورمىلىرىنى كېسىڭلار، مەيلى ئۇنى بۇرۇنقى پېتى ئۆرە قالدۇرۇڭلار، ھەممىسىگە اللە رۇخسەت قىلىدۇ، (اللەنىڭ مۇنداق رۇخسەت قىلىشى) اللەنىڭ ئىتائەتتىن چىققۇچىلارنى (يەنى يەھۇدىيلارنى) رەسۋا قىلىش ئۈچۈندۇر*﴿[5]﴾.

ھەر نەرسىنىڭ ﷲ غا تەسبىھ ئېيتىدىغانلىقى توغرىسىدا

ﷲ تائالا بۇ ئايەتتە ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە نەرسىنىڭ ﷲ غا تەسبىھ ئېيتىدىغانلىقىنى، ئۇنى ئۇلۇغلايدىغانلىقىنى، بارلىق نۇقسانلاردىن پاكلايدىغانلىقىنى، ﷲ غا ئىلتىجا قىلىدىغانلىقىنى ۋە ئۇنى بار ۋە بىر دەپ بىلىدىغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ. ﷲ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿يەتتە ئاسمان - زېمىن ۋە ئۇلاردىكى مەخلۇقاتلار اللەنى پاك دەپ بىلىدۇ، (كائىناتتىكى) قانداقلىكى نەرسە بولمىسۇن، اللەنى پاك دەپ مەدھىيىلەيدۇ (يەنى اللەنىڭ ئۇلۇغلىقىنى سۆزلەيدۇ)، لېكىن سىلەر (تىلىڭلار ئوخشاش بولمىغانلىقى ئۈچۈن) ئۇلارنىڭ مەدھىيىسىنى سەزمەيسىلەر، اللە ھەقىقەتەن (بەندىلىرىگە) ھەلىمدۇر (يەنى ئاسىيلىق قىلغانلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ)، (تەۋبە قىلغۇچىلارنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر﴾[1] ﴿**ﷲ غالىبتۇر ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر**﴾ يەنى ﷲ ناھايىتى قۇدرەتلىكتۇر. ئاندىن ﷲ ئورۇنلاشتۇرۇشى ۋە شەرئەت بەلگىلىمىلىرىدە ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر.

بەنى نەزىر قەبىلىسىدىكىلەرنىڭ بېشىغا كەلگەن مالامەتلەرنى بايان قىلىش توغرىسىدا

﴿**ﷲ ئەھلى كىتابتىن بولغان كاپىرلارنى (يەنى بەنى نەزىر يەھۇدىيلىرىنى) تۇنجى قېتىملىق سۈرگۈندە ئۆيلىرىدىن ھەيدەپ چىقاردى**﴾ ئۇلار بەنى نەزىر قەبىلىسىنىڭ يەھۇدىيلىرى بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە كەلگەندە ئۇلار بىلەن سۆھبەتلىشىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇلارغا ھۇجۇم قىلماسلىققا ۋە ئۇلارنىڭمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ھۇجۇم قىلماسلىقىغا كېلىشىپ ۋە ئۇلارغا بۇ سۈلھىگە ئەمەل قىلىدىغانلىقىغا كاپالەتلىك قىلىپ ۋەدە بەردى. بىراق يەھۇدىيلار ئۆزلىرى بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارىسىدىكى بۇ ۋەدىنى بۇزدى. شۇنىڭ بىلەن ﷲ تائالا ئۇلارغا ھېچ توسقىلى بولمايدىغان ئازابنى چۈشۈردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى ئۇلارنىڭ مۇستەھكەم قورغانلىرىدىن ھەيدەپ چىقاردى. مۇسۇلمانلار بۇ قورغانلارغا ئېرىشەلەرمىز دەپ ئويلاپمۇ باقمىغان ئىدى. يەھۇدىيلار بۇ قورغانلىرىنى ﷲ نىڭ ئازابىدىن ئۆزلىرىنى قوغدايدۇ دەپ ئويلىغان ئىدى. ئۇلارنىڭ بۇ قورغانلىرى ﷲ نىڭ ئازابىدىن بولغان ھېچقانداق نەرسىنى توسۇپ قالالمىدى. ﷲ ئازابى ئۇلارغا ئۇلار ئويلىمىغان يەردىن كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى سۈرگۈن قىلىپ مەدىنىدىن ھەيدەپ چىقىرىۋەتتى. ئۇلارنىڭ بىر تۈركۈمى شام زېمىنىنىڭ يۇقىرى تەرىپىدىكى ئەزرىئات دېگەن يەرگە كەتتى. ئۇ جاي قىيامەت كۈنى كىشىلەر توپلىنىدىغان مەھشەرگاھدۇر. قالغان بىر تۈركۈمى خەيبەرگە كەتتى. ئۇلارغا تۆگىلىرى كۆتۈرەلىگۈدەك يۈك - تاقلىرىنى ئۆزلىرى بىلەن بىللە ئېلىپ كېتىشكە رۇخسەت قىلىنىپ قورغانلىرىدىن چىقىرىۋېتىلدى. ئۇلار ئۆيلىرىدىكى ئۆزلىرى بىلەن ئېلىپ كېتەلمەيدىغان نەرسىلەرنى بۇزۇپ چېقىۋەتتى.

---

[1] سۈرە ئىسرا 44 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

﴿ئۇلار ئۆيلىرىنى ئۆزلىرىنىڭ قوللىرى ۋە مۆمىنلەرنىڭ قوللىرى بىلەن بۇزدى، ئى ئەقىل ئىگىلىرى! (ئۇلارنىڭ ھالىدىن) ئىبرەت ئېلىڭلار﴾ يەنى اﷲ نىڭ ئەمر ـ پەرمانىغا، ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە قارشى چىققان، ئۇنىڭ كىتابىنى ئىنكار قىلغان كىشىلەرنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى، دۇنيادا ئۇلارغا اﷲ نىڭ خار قىلغۇچى ئازابىنىڭ قانداق چۈشىدىغانلىقى ۋە ئاخىرەتتە ئۇنى قاتتىق ئازاب كۈتۈپ تۇرىۋاتقانلىقى ھەققىدە ئويلىنىڭلار ۋە پىكىر يۈرگۈزۈڭلار.

ئىمام ئەبۇداۋۇد ئابدۇراھمان ئىبنى كەئبىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن بىر ئادەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: قۇرەيش كاپىرلىرى ئىبنى ئۇبەي دېگەن مۇناپىققا ۋە ئۇنىڭ تەۋەسىدىكى ئەۋس قەبىلىسى بىلەن خەزرەج قەبىلىسىدىن بولغان بۇت پەرەسلەرگە خەت يازىدۇ. شۇ كۈنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنىدە ئىدى. بۇ ۋەقە بەدرى ئۇرۇشى بولۇشتىن ئىلگىرى يۈز بەرگەن ئىدى. قۇرەيش كاپىرلىرى خېتىدە: سىلەر ھەقىقەتەن بىزنىڭ ئادىمىمىزگە جاي بەردىڭلار، بىز اﷲ نىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمىزكى، سىلەر ئۇنىڭغا قارشى ئۇرۇش قىلىڭلار ياكى ئۇنى ھەيدەپ چىقىرىۋېتىڭلار. ئۇنداق قىلمىساڭلار، بىز پۈتۈن قوشۇنىمىزنى ئېلىپ سىلەرگە جازا يۈرۈش قىلىمىز، ھەتتا ئەسكەرلەرنى ئۆلتۈرۈپ، ئاياللىرىڭلارنى ئولجا ئالىمىز، دېيىلگەنىدى. بۇ خەت ئابدۇللاھ ئۇبەي ۋە ئۇنىڭ تەۋەسىدىكى بۇتپەرەسلەرگە يېتىپ كەلگەندە، ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قارشى ئۇرۇش قىلماقچى بولۇپ توپلىنىدۇ. بۇ خەۋەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا تېزلا يېتىپ بارىدۇ. ئۇ ئۇلار بىلەن كۆرۈشۈپ مۇنداق دەيدۇ: «شەك ـ شۈبھىسىزكى، قۇرەيشلەرنىڭ سىلەرنى ھەددىدىن ئارتۇق قورقۇتقانلىقى ماڭا يېتىپ كەلدى. ئۇلار سىلەرنى سىلەر ئۆزەڭلارنى ئالدىماقچى بولغاندىن ئارتۇق ئالدىغان ئەمەس. سىلەر ئوغۇللىرىڭلارغا ۋە قېرىنداشلىرىڭلارغا قارشى ئۇرۇش قىلماقچى بولۇپسىلەر» ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن بۇ گەپنى ئاڭلىغاندىن كېيىن تارقىلىپ كېتىدۇ. بۇ خەۋەر قۇرەيش كاپىرلىرىغا يېتىپ بارىدۇ.

بەدرى ئۇرۇشى بولغاندىن كېيىن قۇرەيش كاپىرلىرى يەھۇدىيلارغا مۇنداق خەت يازىدۇ: شەك ـ شۈبھىسىزكى، سىلەر سېپىل ۋە قورغانلارغا ئىگە، سىلەر بىزنىڭ ئارىمىزغا مۇھەممەدكە قارشى ئۇرۇش قىلىڭلار، ئۇنداق قىلمىساڭلار، بىز سىلەرگە قارشى قوشۇن تارتىپ بارىمىز، بىزنىڭ سىلەرنىڭ ئاياللىرىڭلارغا چېقىلىشىمىزغا ھېچ نەرسە توسالغۇ بولالمايدۇ.

ئۇلارنىڭ خېتىنىڭ خەۋىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يېتىپ كەلگەندە، بەنى نەزىر قەبىلىسى يەھۇدىيلىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خىيانەت قىلىشنى قارار قىلدى. ئاندىن ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئادەم ئەۋەتىپ: سەن ساھابىلىرىڭدىن 30 ئادەمنى ئېلىپ بىز تەرەپكە چىققىن، بىزدىنمۇ 30 يەھۇدىي ئالىمى چىقىدۇ. بىز مۇناسىپ بىر ئورۇندا ئۇچرىشايلى، بۇ يەھۇدىي ئالىملىرى سېنىڭ سۆزۈڭنى ئاڭلاپ باقسۇن. ئەگەر ئۇلار سېنىڭكىنى راست قىلىسا ۋە ساڭا ئىمان ئېيتسا، بىزمۇ ساڭا ئىمان ئېيتايلى، دەيدۇ.

ئەتىسى ئەتىگەندە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا قارشى قوشۇن تارتىپ بارىدۇ ۋە ئۇلارنى قورشايدۇ. ئاندىن ئۇلارغا: «اﷲ نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، سىلەر ھەقىقەتەن مەن بىلەن قىلىشقان سۈلھىگە ئىشەنمەي، مەن بىلەن باشقىدىن سۈلھى قىلىشقا ئۇرۇندۇڭلارمۇ؟» دەيدۇ ۋە ئۇلار بىلەن سۈلھىلىشىشنى رەت قىلىدۇ. ئاندىن ئەتىسى بەنى نەزىر قەبىلىسىنى تاشلاپ بەنى قۇرەيزە قەبىلىسىدىكى يەھۇدىيلارغا قارشى قوشۇن تارتىپ بارىدۇ ۋە ئۇلارنى سۈلھ قىلىشقا چاقىرىدۇ. ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن سۈلھى قىلىشىدۇ. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ يېنىدىن قايتىپ،

www.munber.org

ئەتتىگەندە بەنى نەزىر قەبىلىسىگە يەنە قوشۇن تارتىپ بارىدۇ ۋە ئۇلار بىلەن ئۇرۇشىدۇ. ئاخىرى ئۇلار يۇرتىنى تاشلاپ چىقىپ كېتىشكە رازى بولىدۇ. شۇنداق قىلىپ بەنى نەزىر قەبىلىسىدىكىلەر سۈرگۈن قىلىنىدۇ. ئۇلار يۇك ـ تاقلىرىنى ئۆيلىرىنىڭ ئىشكلىرىنى ۋە كېشەكلىرىنى تۆگىلىرىگە ئاران كۆتۈرەلىگىدەك دەرىجىدە ئارتىپ ئېلىپ كېتىدۇ. بەنى نەزىر قەبىلىسىدىن قالغان خورما ـ زارلىقلارنى اللە تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خاس ئولجا قىلىپ بېرىدۇ. شۇڭا اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿**اللە پەيغەمبىرىگە ئۇلاردىن (يەنى بەنى نەزىرنىڭ ماللىرىدىن) قايتۇرغان غەنىمەتلەرنى سىلەر ئات ـ تۆگىلەرنى چاپتۇرۇپ (يەنى ئەجىر قىلىپ، جاپا ـ مۇشەققەت تارتىپ) قولغا كەلتۈرگەن ئەمەس**﴾ يەنى بۇ غەنىمەتلەرنى ئۇرۇشسىز قولغا كەلتۈردىڭلار.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ غەنىمەتلەرنىڭ كۆپ قىسمىنى مۇھاجىرلارغا تەقسىم قىلىپ بېرىدۇ. ئەنسارىلاردىن پەقەت ئىككى ئادەمگە بۇ غەنىمەتتىن بېرىدۇ. چۈنكى، ئۇلار موھتاج كىشىلەر ئىدى. ئۇ ئىككىسىدىن باشقا ئەنسارىلارغا بۇ غەنىمەتلەردىن تەقسىم قىلىپ بەرمەيدۇ. غەنىمەتنىڭ قالغان قىسمىنى بولسا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قىزى فاتىمەنىڭ بالىلىرىنىڭ قولىغا سەدىقە قىلىپ قالدۇرىدۇ. تۆۋەندە بەنى نەزىر غازىتىنى قىسقا بىر شەكىلدە خۇلاسلاپ بايان قىلىمىز:

بەنى نەزىر غازىتىنىڭ سەۋەبى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تەرجىمھالىنى يازغۇچىلارنىڭ بايان قىلىشىچە، بۇ غازاتنىڭ سەۋەبى مۇنداق بولغان بىئرى مەئۇنە ئۇرۇشىدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن 70 ئادەم شېھىت بولۇپ كېتىدۇ. ئۇلاردىن ئەمر ئىبنى ئۇمەييە زەمەرى تىرىك قايتىپ كېلىدۇ. ئۇ مەدىنىگە قايتىپ كېلىش يولىدا بەنى ئامىر قەبىلىسىدىن ئىككى ئادەمنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ. بۇ ئىككى ئادەم بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارىسىدا كېلىشىم بار ئىدى ۋە ئۇلارغا ئامانلىق بېرىلگەن ئىدى. بۇنى ئەمر ئىبنى ئۇمەييە بىلمەيتتى. ئۇ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بۇ خەۋەرنى يەتكۈزىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «سەن ھەقىقەتەن ئىككى ئادەمنى ئۆلتۈرۈپ قويۇپسەن، مەن ئۇ ئىككىسىگە دىيەت تۆلەيمەن» دېدى.

بەنى نەزىر قەبىلىسى بىلەن بەنى ئامىر قەبىلىسىنىڭ ئارىسىدا تىنچلىق كېلىشىمى بار ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ ئىككى ئادەمگە تۆلىنىدىغان دىيەتنى توپلاش ئۈچۈن بەنى نەزىر قەبىلىسىدىن ياردەم سوراپ ئۇلارنىڭ قېشىغا چىقتى. بەنى نەزىر قەبىلىسىنىڭ ئولتۇراقلاشقان رايونلىرى مەدىنىنىڭ شەرقىدىكى مەدىنىگە بىر قانچە مىل كېلىدىغان جايدا ئىدى.

مۇھەممەد ئىبنى ئىسھاق مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تەرجىمھالى دېگەن كىتابىدا مۇنداق دەپ بايان قىلىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەمر ئىبنى ئۇمەييە زەمەرى ئۆلتۈرۈپ قويغان بەنى ئامىر قەبىلىسىگە تەۋە ھېلىقى ئىككى ئادەمنىڭ دىيىتىنى تۆلەش ئۈچۈن بەنى نەزىر قەبىلىسىدىن ياردەم سوراپ ئۇلارنىڭ قېشىغا چىقىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ھېلىقى ئۆلتۈرۈلگەن ئىككى ئادەمنىڭ ئارىسىدا تېنچلىق كېلىشىمى بار ئىدى. بەنى نەزىر قەبىلىسى بىلەن بەنى ئامىر قەبىلىسىنىڭ ئارىسىدىمۇ تېنچلىق كېلىشىمى بار ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆلتۈرۈلگەن ھېلىقى ئىككى ئادەمگە دىيەت توپلاش ئۈچۈن بەنى نەزىر قەبىلىسىدىن ياردەم سوراپ ئۇلارنىڭ قېشىغا كەلگەندە، ئۇلار: ئى مۇھەممەد! سەن بىزدىن ياردەم تەلەپ قىلىپ كېلىپسەن. بىز ساڭا سېنىڭ تەلىۋىڭ بويىچە ياردەم قىلايلى، دەيدۇ. ئاندىن ئۇلار ئۆزئارا يوشۇرۇن بىر جايغا كېلىپ: سىلەر ھەرگىز بۇ ئادەمنى مۇشۇنداق ھالەتتە ئۇچرىتالمايسىلەر، بۇ

www.munber.org

ئۆينىڭ ئۈستىگە چىقىپ ئۇنىڭ بېشىغا يوغان تاش تاشلاپ، بىزنى ئۇنىڭدىن قۇتۇلدۇرىدىغان ئادەم بارمۇ؟ دېيىشىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بولسا، ئۇلارنىڭ ئۆيلىرىنىڭ تېمىنىڭ تۈۋىدە ئىدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئەمر ئىبنى جەھاش دېگەن بىرى: مەن شۇنداق قىلاي، دەيدۇ. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بېشىغا تاش تاشلىماقچى بولۇپ ئۆينىڭ ئۈستىگە چىقىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بولسا، ساھابىلىرىدىن ئەبۇبەكرى، ئۆمەر، ئەلي رەزىيەللاھۇ ئەنھۇم قاتارلىق بىر قانچە نەپەر ساھابىلەر بىلەن بىللە كەلگەن ئىدى. شۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يەھۇدىيلارنىڭ قىلماقچى بولغان سۇيىقەستى ھەققىدە ئاسماندىن خەۋەر كېلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆيىدىن چىقىپ مەدىنىگە قايتىپ كېتىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قايتىپ كىرمىگەندىن كېيىن ساھابىلىرى ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇنى ئىزدەشكە كىرىشىدۇ. ئۇلار مەدىنە تەرەپتىن كېلىۋاتقان بىر ئادەم بىلەن ئۇچرىشىپ ئۇنىڭدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سورايدۇ. ئۇ ئادەم: مەن ئۇنى مەدىنىنىڭ ئىچىدە كۆردۈم، دەپ جاۋاب بېرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرى مەدىنىگە بېرىپ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا يەھۇدىيلارنىڭ ئۆزىگە سۇيىقەست قىلماقچى بولغانلىقى ھەققىدىكى خەۋەرنى سۆزلەپ بېرىدۇ ۋە ئۇلارنى يەھۇدىيلارغا قارشى ئۇرۇش تەييارلىقىنى قىلىشقا ۋە ئۇلارغا قاراپ يۈرۈش قىلىشقا بۇيرۇيدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قوشۇننى باشلاپ كەلگەندە، ئۇلار قورغان ئىچىگە كىرىۋېلىپ ئۇنىڭدىن مۇداپىئەلىنىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىنى قورغان ئەتراپىدىكى خورمىلارنى كېسىپ تاشلاپ ئوت قويۇشقا بۇيرۇيدۇ. يەھۇدىيلار: ئى مۇھەممەد! سەن كىشىلەرنى يەر ـ يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىشتىن توسايتتىڭغۇ ۋە بۇنداق قىلغان كىشىنى ئەيىبلەيتتىڭغۇ؟ ئەمدى خورمىلارنى نېمە دەپ كېسىسەن ۋە ئوت قويىسەن؟ دەپ تۇۋلايدۇ.

ئەۋف ئىبنى خەزەج جەمەتىدىن ئابدۇللاھ ئىبنى ئۇبەي، ۋەدىئە، مالىك ئىبنى ئەبۇقەۋقەل، سۇۋەيد ۋە دائىس قاتارلىق بىر گۇرۇھ كىشىلەر بەنى نەزىر قەبىلىسىگە: چىڭ تۇرۇڭلار! يۇرتۇڭلارنى قاتتىق مۇداپىئە قىلىڭلار! بىز سىلەرنى ھەرگىز تاشلاپ قويمايمىز، ئەگەر سىلەر مۇھەممەدكە قارشى ئۇرۇش قىلساڭلار، بىزمۇ سىلەرنىڭ سېپىڭلاردا تۇرۇپ ئۇرۇش قىلىمىز، ئەگەر يۇرتۇڭلاردىن چىقىرىۋېتىلسەڭلار، بىزمۇ سىلەر بىلەن بىللە چىقىپ كېتىمىز، دەپ ئادەم ئەۋەتىدۇ.

يەھۇدىيلار ئۇلارغا ئىشىنىپ ئۇلارنىڭ ياردىمىنى كۈتتى. لېكىن ئۇلار سۆزىگە ئەمەل قىلمىدى. الله يەھۇدىيلارنىڭ دىللىرىغا قورقۇنچ سالدى .ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئۆزلىرىنى سۈرگۈن قىلىشنى، جانلىرىغا زامىن بولماسلىقنى، قورال ـ ياراقتىن باشقا مال ـ مۈلۈكلىرىدىن تۆگىلىرى كۆتۈرەلىگىدەك مىقداردا ئېلىپ كېتىشكە رۇخسەت قىلىشنى سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ تەلىۋىنى قوبۇل قىلدى. ئۇلار مال ـ مۈلۈكلىرىدىن تۆگىلىرى كۆتۈرەلىگۈدەك مىقداردا ئېلىپ كېتىشتى. ھەتتا ئۇلار ئۆيلىرىنى بۇزۇپ، ئىشىكلىرىنى كېشەكلىرى بىلەن قومۇرۇپ تۆگىلىرىگە ئارتىپ يولغا راۋان بولۇشتى. ئۇلارنىڭ بىر قىسمى خەيبەرگە، قالغان قىسمى شامغا كەتتى.

ئۇلارنىڭ ئېلىپ كېتەلمىگەن مال ـ مۈلكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قالدى. بۇ غەنىمەتلەرنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ خالىغان يەرگە ئىشلىتىشى ئۈچۈن ئۇنىڭغا خاس قىلىپ بېرىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى ئىلگىرى ھىجرەت قىلغان مۇھاجىرلارغا بۆلۈپ بەردى. ئەنسارىلاردىن پەقەت سەھل ئىبنى ھۇنەفنى ۋە ئەبۇدۇجانەگىلا بۇ غەنىمەتتىن بەردى. چۈنكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ

www.munber.org

يوقسۇل كىشىلەر ئىكەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدى. شۇڭا ئۇ ئىككىسىگە بۇ غەنىمەتتىن بەردى. بەنى نەزىر قەبىلىسىدىن پەقەت يامىن ئىبنى ئۇمەير ۋە ئەبۇسەئىد ئىبنى ۋەھب قاتارلىق ئىككى كىشىلا مۇسۇلمان بولۇپ مال ـ مۈلكىنى قوغداپ قالدى.

ئىبنى ئىسھاق مۇنداق دەيدۇ: يامىن جەمەتىدىن بەزىلەرنىڭ ماڭا سۆزلەپ بېرىشىچە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يامىنغا: «تاغاڭنىڭ ئوغلىنىڭ ماڭا ئەزىيەت يەتكۈزگەنلىكىگە ۋە سۇيىقەست قىلماقچى بولغانلىقىغا قارىمامسەن؟» دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن يامىن تاغىسىنىڭ ئوغلى ئەمىر ئىبنى جىھاشنى ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن بىر ئادەمگە ھەق بېرىدۇ، ئۇ ئادەم ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ. ئىبنى ئىسھاق مۇنداق دەيدۇ: سۈرە ھەشرنىڭ ھەممە ئايەتلىرى بەنى نەزىر قەبىلىسى ھەققىدە نازىل بولدى.

﴿**اللە ئەھلى كىتابتىن بولغان كاپىرلارنى (يەنى بەنى نەزىر يەھۇدىيلىرىنى) تۇنجى قېتىملىق سۈرگۈندە ئۆيلىرىدىن ھەيدەپ چىقاردى، سىلەر ئۇلارنى (كۈچلۈك تۇرۇپ مۇنداق خار ھالدا) چىقىپ كېتىدۇ دەپ گۇمان قىلمىغان ئىدىڭلار**﴾ يەنى سىلەر ئۇلارنى مۇھاسىرىگە ئېلىپ قورشىغان قىسقىغىنە مۇددەت ئىچىدە مۇنداق ئاسان چىقىپ كېتىدۇ دەپ ئويلىمىغان ئىدىڭلار. ئۇلارنىڭ قورغانلىرى شۇنداق پۇختا ۋە مۇستەھكەم بولۇشىغا قارىماي، ئۇلار بۇ قورشاۋغا پەقەت ئالتە كۈنلا بەرداشلىق بېرەلىدى. شۇڭا اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ قورغانلىرىنى ئۆزلىرىنى اللەنىڭ (ئازابىدىن) توسىيالايدۇ دەپ ئويلىغان ئىدى، ئۇلارغا اللەنىڭ ئازابى ئۇلار ئويلىمىغان يەردىن كەلدى**﴾ يەنى اللە نىڭ ئازابى ئۇلار ئۇلارغا ئويلىمىغان يەردىن كەلدى. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار (يەنى مەككە كاپىرلىرى) دىن ئىلگىرى ئۆتكەن كاپىرلار (ئۆز پەيغەمبەرلىرىگە) ھىيلە ـ مىكىر ئىشلەتتىپ (اللەنىڭ نۇرىنى ئۆچۈرمەكچى بولدى). اللە ئۇلارنىڭ (ھىيلە ـ مىكىر) بىناسىنى تەلتۆكۈس گۇمران قىلدى، ئۇلارنىڭ ئۈستىگە (بۇ بىنانىڭ) ئۆگزىسى ئۆرۈلۈپ چۈشتى، ئۇلارغا ئۆزلىرى ئويلىمىغان يەردىن ئازاب كەلدى﴾[1].

﴿**اللە ئۇلارنىڭ دىللىرىغا قورقۇنچ سالدى**﴾ يەنى ئۇلارنى بىر ئايلىق يىراق مۇساپىدىن دۈشمىنىگە سېلىش قورقۇنچ بىلەن ياردەم بېرىلگەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قورشىغان تۇرسا، ئۇلارنىڭ دىللىرىغا قانداقمۇ قورقۇنچ چۈشمىسۇن؟! ﴿**ئۇلار ئۆيلىرىنى ئۆزلىرىنىڭ قوللىرى ۋە مۆمىنلەرنىڭ قوللىرى بىلەن بۇزدى**﴾ يەنى ئۇلار ئۆيلىرىنىڭ تورۇسلىرىنى، كۆزلىرىگە چىرايلىق كۆرۈنگەن نەرسىلەرنى بۇزۇپ، ئىشكلىرىنى قومۇرۇپ تۆگىلىرىگە ئارتىپ كېتىشتى. ئۇرۋە ئىبنى زۇبەير، ئابدۇراھمان ئىبنى زەيد ۋە بىر قانچە كىشىلەرمۇ بۇ ئايەت ھەققىدە يۇقىرىقىدەك دەيدۇ: ﴿**ئەگەر اللە ئۇلارنى سۈرگۈن بولۇشقا ھۆكۈم قىلمىغان بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇلارنى دۇنيادا (ئۆلتۈرۈلۈش) بىلەن ئازابلايتتى**﴾ زۆھرى بۇ ئايەت ھەققىدە ئۇرۋە، سۇددى ۋە ئىبنى زەيد قاتارلىقلارنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئەگەر اللە ئۇلارنى يۇرتلىرىدىن سۈرگۈن بولۇشقا، مال ـ مۈلۈكلىرىدىن ئايرىلىشقا ھۆكۈم قىلمىغان بولسا ئىدى. اللە نىڭ دەرگاھىدىن ئۇلارغا ئۆلتۈرۈلۈش، ئەسىر ئېلىنىش ۋە شۇنىڭغا ئوخشىغان باشقا بىر ئازاب كەلگەن بولاتتى. چۈنكى، اللە ئۇلارغا ئاخىرەت يۇرتىدا جەھەننەم ئوتىدىن ئىبارەت قاتتىق ئازابنى تەييارلىغاندىن سىرت بۇ دۇنيادىمۇ چوقۇم ئازابقا دۇچار بولىدۇ دەپ ھۆكۈم قىلىۋەتكەن ئىدى. ﴿**ئۇلار ئاخىرەتتە دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ**﴾ يەنى ئۇلار بۇ ئازابقا چوقۇم دۇچار بولىدۇ.

﴿**بۇ (يەنى ئۇلارنىڭ سۈرگۈن قىلىنىشى) شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار اللە بىلەن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارشىلاشتى**﴾ يەنى اللە تائالا پەيغەمبىرىنى ۋە مۆمىن بەندىلىرىنى ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن غالىب قىلىپ، ئۇلارنى مۇشۇنداق جازالىدى. چۈنكى، ئۇلار اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە قارشى چىقتى.

[1] سۈرە نەھل 26 ـ ئايەت .

www.munber.org

ﷲ نىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلدىغانلىقى ھەققىدە ئىلگىرى ئۆتكەن پەيغەمبەرلىرىگە نازىل قىلغان خۇش خەۋىرىنى ئىنكار قىلدى. ھالبۇكى، ئۇلار بۇ خۇش خەۋەردە كۆزدە تۇتۇلغان، خۇش بېشارەتچى بولغان پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى خۇددى ئوغۇللىرىنى بىلگەندەك بىلىدۇ. ﴿**كىمكى الله بىلەن قارشىلىشىدىكەن، شۈبھىسىزكى، الله ئۇنى قاتتىق جازالايدۇ**﴾.

خورما دەرەخلىرىنىڭ كېسىلىشىنىڭ ﷲ نىڭ رۇخسىتى بىلەن بولغانلىقى توغرىسىدا

﴿**(ئى مۇسۇلمانلار!) سىلەر مەيلى (بەنى نەزىرنىڭ) خورمىلىرىنى كېسىڭلار، مەيلى ئۇنى بۇرۇنقى پېتى ئۆرە قالدۇرۇڭلار، ھەممىسىگە الله رۇخسەت قىلىدۇ، (اللەنىڭ مۇنداق رۇخسەت قىلىشى) اللەنىڭ ئىتائەتتىدىن چىققۇچىلارنى (يەنى يەھۇدىيلارنى) رەسۋا قىلىش ئۈچۈندۇر**﴾ ۋەقە مۇنداق بولغان: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى مۇھاسىرىگە ئالغاندا ئۇلارغا ئاھانەت قىلىش، ئۇلارنى چۆچۈتۈش ۋە دىللىرىغا قورقۇنچ سېلىش ئۈچۈن ساھابىلارنى ئۇلارنىڭ خورمىلىرىنى كېسىشكە بۇيرىدۇ.

مۇھەممەد ئىبنى ئىسھاق بۇ ئايەت ھەققىدە يەزىد ئىبنى رۇمان، قەتادە، مۇقاتىل ئىبنى ھەييان قاتارلىقلارنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بەنى نەزىر قەبىلىسىدىكىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئادەم ئەۋەتىپ: سەن ھەقىقەتەن كىشىلەرنى بۇزغۇنچىلىق قىلىشتىن توسايتتىڭ، ئەمدى ساڭا نېمە بولدى؟ دەرەخلەرنى كېسىشكە بۇيرۇۋېسەنغۇ؟ دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن ﷲ تائالا بۇ ئايەت كەرىمنى نازىل قىلىدۇ. يەنى، ئى مۇسۇلمانلار! سىلەرنىڭ بەنى نەزىر قەبىلىسىنىڭ خورمىلىرىنى كېسىپ تاشلىشىڭلار ياكى كەسمەسلىكىڭلارنىڭ ھەممىسى ﷲ نىڭ رۇخسىتى، ئۇنىڭ ئىرادىسى، ئورۇنلاشتۇرۇشى ۋە رازىلىقى بىلەن بولىدۇ. بۇنداق قىلىش پەقەت دۈشمەننى ئازابلاش، رەسۋا قىلىش ۋە خارلاش ئۈچۈندۇر.

مۇجاھىد مۇنداق دەيدۇ: مۇھاجىرلارنىڭ بەزىسى بەزىسىنى خورمىنى كېسىشتىن توسۇپ بۇ مۇسۇلمانلارنىڭ غەنىمىتىدۇر، دېيىشتى. شۇنىڭ بىلەن خورمىنى كېسىشتىن توسقانلارنى تەستىقلاپ ۋە خورمىنى كەسكەنلەرنى گۇناھتىن ئاقلاپ قۇرئاندا ئايەت نازىل بولدى. ئۇنى كېسىش ياكى كەسمەسلىك پەقەت ﷲ نىڭ رۇخسىتى بىلەن بولغاندۇر.

ئىمام نەسەئى بۇ ئايەت ھەققىدە ئىبنى ئابباسنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مۇسۇلمانلار يەھۇدىيلارنى قورغانلىرىدىن چۈشۈشكە مەجبۇرلاش ئۈچۈن خورمىنى كېسىشكە بۇيرۇلدى. بۇ ئىش يەھۇدىيلارنىڭ ئىچىنى ئېچىشتۇرۇۋەتتى. مۇسۇلمانلار: بىز خورمىنىڭ بەزىسىنى كېسىپ تاشلىدۇق، بەزىسىنى كەسمىدۇق. خورمىنى كېسىپ تاشلىغانلىقىمىز ئۈچۈن بىزگە ئەجىر، كەسمىگەنلىكىمىز ئۈچۈن گۇناھ بولامدۇ - يوق؟ بۇنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن چوقۇم سورىشىمىز كېرەك، دېيىشتى. شۇنىڭ بىلەن ﷲ تائالا ﴿**(ئى مۇسۇلمانلار!) سىلەر مەيلى (بەنى نەزىرنىڭ) خورمىلىرىنى كېسىڭلار، مەيلى ئۇنى بۇرۇنقى پېتى ئۆرە قالدۇرۇڭلار، ھەممىسىگە الله رۇخسەت قىلىدۇ، (اللەنىڭ مۇنداق رۇخسەت قىلىشى) اللەنىڭ ئىتائەتتىدىن چىققۇچىلارنى (يەنى يەھۇدىيلارنى) رەسۋا قىلىش ئۈچۈندۇر**﴾ دېگەن ئايەتنى نازىل قىلدى.

ئىمام ئەھمەد ئىبنى ئۆمەرنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەنى نەزىر قەبىلىسىنىڭ خورمىلىرىنى كېسىپ تاشلاپ ئوت قويۇۋەتتى. بۇ ئەسەرنى ئىمام مۇسلىممۇ رىۋايەت قىلغان.

ئىمام بۇخارى ئىبنى ئۆمەرنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: نەزىر قەبىلىسىنى ۋە قۇرەيزە قەبىلىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قارشى ئۇرۇش قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەنى نەزىر

www.munber.org

قەبىلىسىنى سۈرگۈن قىلدى. قۇرەيزە قەبىلىسى بىلەن سۈلھى تۈزۈپ يۇرتلىرىدا قالدۇردى ۋە ئۇلارغا ياخشىلىق قىلدى. لېكىن، ئۇلارمۇ كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قارشى چىقتى، ئۇلارنىڭ ئەرلىرى ئۆلتۈرۈلدى، ماللىرى ئولجا ئېلىندى. ئاياللىرى، بالىلىرى ۋە مال ـ مۈلكى مۇسۇلمانلارغا تارقىتىپ بېرىلدى. پەقەت ئۇلاردىن ئاز بىر قىسىم كىشىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا ئامانلىق بەردى. ئۇلار ئىسلام دىنىغا كىردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئابدۇللاھ ئىبنى سالامنىڭ قەبىلىسى بولغان بەنى قەينۇقا قەبىلىسىنىڭ ۋە بەنى ھارىسە قەبىلىسىنىڭ يەھۇدىيلىرى ۋە مەدىنىدىكى پۈتۈن يەھۇدىيلارنى سۈرگۈن قىلدى.

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئىبنى ئۆمەرنىڭ يەنە مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەنى نەزىر قەبىلىسىنىڭ خورمىلىرىنى كېسىپ تاشلاپ ئوت قويدى، شۇنىڭ بىلەن غالىب ۋە بۈيۈك الله بۇ ھەقتە: **﴿(ئى مۇسۇلمانلار!) سىلەر مەيلى (بەنى نەزىرنىڭ) خورمىلىرىنى كېسىڭلار، مەيلى ئۇنى بۇرۇنقى پېتى ئۆرە قالدۇرۇڭلار، ھەممىسىگە الله رۇخسەت قىلىدۇ، (اللەنىڭ مۇنداق رۇخسەت قىلىشى) اللەنىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچىلارنى (يەنى يەھۇدىيلارنى) رەسۋا قىلىش ئۈچۈندۇر﴾** دېگەن ئايەتنى نازىل قىلدى.

ئىبنى ئىسھاق مۇنداق دەيدۇ: بەنى نەزىر قەبىلىسى بىلەن بولغان ئۇرۇش ئوھۇد ئۇرۇشى ۋە بىئرمەئۇنە ئۇرۇشىدىن كېيىن يۈز بەرگەن.

* * * * * * *

وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنۡهُمۡ فَمَآ أَوۡجَفۡتُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ خَيۡلٖ وَلَا رِكَابٖ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُسَلِّطُ
رُسُلَهُۥ عَلَىٰ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ٦ مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡقُرَىٰ فَلِلَّهِ
وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينِ وَٱبۡنِ ٱلسَّبِيلِ كَيۡ لَا يَكُونَ دُولَةَۢ بَيۡنَ ٱلۡأَغۡنِيَآءِ مِنكُمۡۚ
وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ٧

الله پەيغەمبىرىگە ئۇلاردىن (يەنى بەنى نەزىرنىڭ ماللىرىدىن) قايتۇرغان غەنىمەتلەرنى سىلەر ئاتـ تۆگىلەرنى چاپتۇرۇپ (يەنى ئەجىر قىلىپ، جاپا ـ مۇشەققەت تارتىپ) قولغا كەلتۈرگەن ئەمەس، لېكىن الله پەيغەمبەرلىرىنى خالىغان ئادەمگە مۇسەللەت قىلىدۇ، الله ھەر نەرسىگە قادىردۇر﴿6﴾. الله پەيغەمبىرىگە غەنىمەت قىلىپ بەرگەن ئەھلى قۇرا (يەنى قۇرەيزە، نەزىر، پەدەك ۋە خەيبەر كۇففارلىرى)نىڭ ماللىرىنى، ئىچىڭلاردىكى بايلار ئارىسىدا قولدىن قولغا ئۆتۈپ يۈرمەسلىكى ئۈچۈن، اللەغا، پەيغەمبەرگە، پەيغەمبەرنىڭ خىش ـ ئەقرىبالىرىغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبن سەبىللەرگە خاس قىلدى، پەيغەمبەر سىلەرگە بەرگەننى ئېلىڭلار، پەيغەمبەر چەكلىگەن نەرسىدىن چەكلىنىڭلار، اللەدىن قورقۇڭلار، ھەقىقەتەن اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر﴿7﴾.

ئۇرۇشسىز ئېلىنغان غەنىمەتلەر ۋە ئۇنى ئىشلىتىدىغان ئورۇنلار توغرىسىدا

الله تائالا بۇ ئايەتتە ئۇرۇشسىز ئېلىنغان غەنىمەتلەرنىڭ نېمىلەر ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ سۈپەتلىرىنى ۋە ھۆكۈملىرىنى بايان قىلىدۇ. ئۇرۇشسىز ئېلىنغان غەنىمەتلەر خۇددى بەنى نەزىر قەبىلىسىدىن ئېلىنغان

www.munber.org

غەنىمەتلەرگە ئوخشاش، ئات ۋە تۆگىلەرنى چاپتۇرماي يەنى ئەجىر سىڭدۈرمەي قولغا كەلتۈرۈلگەن غەنىمەتلەر كۆزدە تۇتۇلىدۇ. مۇسۇلمانلار بەنى نەزىر قەبىلىسىنىڭ مال ـ مۈلكىنى، ئات ـ تۆگىلەرنى چاپتۇرماستىن يەنى دۈشمەنلەر بىلەن مەيدانغا چۈشۈپ ئېلىشىپ، ئۇرۇش قىلماستىن غەنىمەت ئالدى. بەلكى، ئۇلار الله تائالا دىللىرىغا سالغان قورقۇنچ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن قورقۇپ، قورغانلىرىنى ئۆزلىكىدىن بىكار قىلدى. الله تائالا ئۇلارنىڭ مال ـ مۈلكىنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا غەنىمەت قىلىپ بەردى. شۇڭا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ غەنىمەتنى ئۆزى خالىغان بويىچە ئىشلەتتى. ئۇ بۇ غەنىمەتلەرنى غالىب ۋە بۈيۈك الله تۆۋەندىكى ئايەتلەردە كۆرسەتكەن بويىچە ئېھتىياجلىق بولغان مۇسۇلمانلارغا تارقىتىپ بەردى.

﴿**الله پەيغەمبىرىگە غەنىمەت قىلىپ بەرگەن ئەھلى قۇرا (يەنى قۇرەيزە، نەزىر، پەدەك ۋە خەيبەر كۇففارلىرى) نىڭ ماللىرىنى، ئېچىڭلاردىكى بايلار ئارىسىدا قولدىن قولغا ئۆتۈپ يۈرمەسلىكى ئۈچۈن، اللەغا، پەيغەمبەرگە، پەيغەمبەرنىڭ خىش ـ ئەقرىبالىرىغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبن سەبىللەرگە خاس قىلدى، پەيغەمبەر سىلەرگە بەرگەننى ئېلىڭلار، پەيغەمبەر چەكلىگەن نەرسىدىن چەكلىنىڭلار، اللەدىن قورقۇڭلار، ھەقىقەتەن اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر**﴾ يەنى الله ھەر نەرسىگە قادىردۇر ۋە يېڭىلمەستۇر، الله تائالاغا ھېچ نەرسە توسقۇنلۇق قىلالمايدۇ. بەلكى الله ھەر نەرسىگە ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچىدۇر.

﴿**الله پەيغەمبىرىگە غەنىمەت قىلىپ بەرگەن ئەھلى قۇرا (يەنى قۇرەيزە، نەزىر، پەدەك ۋە خەيبەر كۇففارلىرى)نىڭ ماللىرىنى، ئېچىڭلاردىكى بايلار ئارىسىدا قولدىن قولغا ئۆتۈپ يۈرمەسلىكى ئۈچۈن، اللەغا، پەيغەمبەرگە، پەيغەمبەرنىڭ خىش ـ ئەقرىبالىرىغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبن سەبىللەرگە خاس قىلدى**﴾ يەنى پەتھى قىلىنغان پۈتۈن شەھەرلەردىن ئۇرۇشسىز ئېلىنغان غەنىمەتلەرنىڭ ھۆكمى بەنى نەزىر قەبىلىسىدىن ئېلىنغان غەنىمەتلەرنىڭ ھۆكمىگە ئوخشاش بولىدۇ ۋە ئۇرۇشسىز ئېلىنغان غەنىمەتلەر بۇ ئايەتتە كۆرسىتىلگەن بويىچە ئىشلىتىلىدۇ.

ئىمام ئەھمەد ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بەنى نەزىر قەبىلىسىدىن ئېلىنغان غەنىمەتلەر مۇسۇلمانلار ئات ـ تۆگىلىرىنى چاپتۇرماستىن قولغا كەلتۈرگەن غەنىمەتلەر بولۇپ، الله تائالا بۇ غەنىمەتلەرنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خاس قىلىپ بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ شۇ يىللىق چىقىمىنى بۇ غەنىمەتتىن سەرپ قىلىشقا قالدۇردى. قالغان قىسمىنى غالىب ۋە بۈيۈك الله يولىدا جىھاد قىلىش ئۈچۈن ئات ـ ئۇلاغ ۋە قورال ـ ياراق سېتىۋېلىشقا ئىشلەتتى. بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى، مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى ۋە نەسەئى قاتارلىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

ئىمام ئەبۇداۋۇد مالىك ئىبنى ئەۋسنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىر كۈنى كۈن ئۆرلىگەن چاغدا ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مېنى چاقىرىشقا ئادەم ئەۋەتىپتۇ. مەن ئۇنىڭ يېنىغا كەلسەم ئۇ كارىۋات ئۈستىدە خورما قوۋزىقىدىن توقۇلغان، ئۈستى قاپلانمىغان كارىۋاتنىڭ يۆلىنىپ يۆلۈنۈپ ئولتۇرغان ئىكەن. مەن ئۇنىڭ يېنىغا كىرگەندە ئۇ: ئى مالىك! سېنىڭ قەۋمىڭگە تەۋە بىر قىسىم ئائىلىلەر ئاستا ـ ئاستا بىرلەپ ـ ئىككىلەپ كۆچۈپ كېلىۋالدى. مەن ئۇلارغا نەرسە بېرىشكە بۇيرۇق قىلدىم. ئۇ نەرسىنى ئۇلارغا سەن تەقسىم قىلىپ بەرگىن، دېدى. مەن: ئۇنى تەقسىم قىلىپ بېرىشكە مەندىن باشقا ئادەمنى بۇيرىغان بولساڭ، دېدىم. ئۇ: ئۇ نەرسىنى قولۇڭغا ئالغىن، دېدى. شۇ چاغدا ئۆمەرنىڭ قېشىغا يەرفا كىرىپ كەلدى ۋە: ئى مۆمىنلەرنىڭ خەلىپىسى! ئوسمان ئىبنى ئەففان، ئابدۇراھمان ئىبنى ئەۋف زۇبەير ئىبنى ئەۋۋام ۋە سەئىد ئىبنى ئەبۇۋەققاس قاتارلىقلار قېشىڭغا كىرسە بولامدۇ؟ دېدى.

www.munber.org

ئۆمەر: ھەئە، كىرسۇن، دەپ ئۇلارنىڭ كىرىشىگە رۇخسەت قىلدى. ئۇلار كىردى. ئاندىن ئۆمەرنىڭ قېشىغا يەرفا يەنە كىرىپ ئۇ: ئى مۆمىنلەرنىڭ خەلىپىسى! ئابباس بىلەن ئەلى قېشىڭغا كىرسە بولامدۇ؟ دېدى. ئۆمەر: ھەئە، كىرسۇن، دەپ ئۇ ئىككىسىنىڭ كىرىشىگىمۇ رۇخسەت قىلدى. ئۇ ئىككىسىمۇ كىردى. ئاباس: ئى مۆمىنلەرنىڭ خەلىپىسى! مەن بىلەن ئەلى ئىككىمىزنىڭ ئارىلىقىدا ھۆكۈم چىقىرىپ قويغىن، دېدى. ئولتۇرغانلارنىڭ بەزىسى: ئى مۆمىنلەرنىڭ خەلىپىسى! شۇنداق قىلغىن. ئۇ ئىككىسىنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم قىلىپ ئۇلارنى راھەتكە چىقىرىپ قويغىن، دېدى.

مالىك ئىبنى ئەۋس سۆزىنى داۋام قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ئاباس بىلەن ئەلى سورۇندا ئولتۇرغان ھېلىقى بىر قانچە ئادەمنىڭ ئالدىغىراق چىققاندەك بىلىنىپ كەتتى. شۇڭا ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇ ئىككىسىگە: سىلەر توختاپ تۇرۇڭلار، دېدى. ئاندىن ئولتۇرغان ھېلىقى ئادەملەرگە قاراپ: ئاسمان ـ زېمىننى ئۆز ئەمرى بىلەن مۇئەللەق تۇرغۇزغان اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىپ سىلەردىن شۇنى تەلەپ قىلىمەنكى، سىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «مىراس قالدۇرمايمىز. بىز قالدۇرغان مال ـ مۈلۈك سەدىقىدۇر» دېگەنلىكىنى بىلەمسىلەر؟ دېدى. ئۇلار: ھەئە، بىلىمىز، دېدى. ئاندىن ئۆمەر ئەلى بىلەن ئاباسقا قاراپ: ئاسمان زېمىننى ئۆز ئەمرى بىلەن مۇئەللەق تۇرغۇزغان اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىپ سىلەر ئىككىڭلاردىن شۇنى تەلەپ قىلىمەنكى، سىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «مىراس قالدۇرمايمىز بىز قالدۇرغان مال ـ مۈلۈك سەدىقىدۇر» دېگەنلىكىنى بىلەمسىلەر؟ دېدى. ئۇ ئىككىسى: ھەئە بىلىمىز، دېدى. ئۆمەر شەك شۈبھىسىزكى اللە تائالا ئىنسانلاردىن ھېچ ئادەمگە خاس قىلمىغان نەرسىنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خاس قىلىپ بەردى. اللە تائالا: ﴿**اللە پەيغەمبىرىگە ئۇلاردىن (يەنى بەنى نەزىرنىڭ ماللىرىدىن) قايتۇرغان غەنىمەتلەرنى سىلەر ئات ـ تۆگىلەرنى چاپتۇرۇپ (يەنى ئەجىر قىلىپ، جاپا ـ مۇشەققەت تارتىپ) قولغا كەلتۈرگەن ئەمەس، لېكىن اللە پەيغەمبەرلىرىنى خالىغان ئادەمگە مۇسەللەت قىلىدۇ، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر**﴾ دېدى. اللە تائالا بەنى نەزىر قەبىلىسىدىن ئېلىنغان غەنىمەتلەرنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خاس قىلىپ بەردى. اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ غەنىمەتلەرنى سىلەرگە بەرمەستىن پەقەت ئۆزىنىڭ قىلىۋالغىنى يوق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ غەنىمەتتىن ئۆزىنىڭ ۋە ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ بىر يىللىق چىقىمىنى ئېلىپ، قالغىنىنى دۆلەت خەزىنىسىگە قېتىۋەتتى، دېدى.

ئاندىن ئۆمەر ئولتۇرغانلارغا قاراپ: ئاسمان ـ زېمىننى ئۆز ئەمرى بىلەن مۇئەللەق تۇرغۇزغان اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىپ سىلەردىن شۇنى تەلەپ قىلىمەنكى، سىلەر بۇ ئەھۋالنى بىلەمسىلەر؟ دېدى ئۇلار: ھەئە، بىلىمىز، دېدى. ئاندىن ئۆمەر ئەلى بىلەن ئاباسقا قاراپ: ئاسمان ـ زېمىننى ئۆز ئەمرى بىلەن مۇئەللەق تۇرغۇزغان اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىپ سىلەر ئىككىڭلاردىن شۇنى تەلەپ قىلىمەنكى، سىلەر بۇ ئەھۋالنى بىلەمسىلەر؟ دېدى. ئۇ ئىككىسى: ھەئە، بىلىمىز، دېدى.

ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولغاندىن كېيىن ئەبۇبەكرى ئۆزىنى: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئورۇنباسارى دەپ جاكارلىدى. سىلەر ئىككىڭلار ئەبۇبەكرىنىڭ قېشىغا كىلىپ: سەن ئى ئاباس! سەن قېرىندىشىڭنىڭ ئوغلىدىن تېگىدىغان مىراسىڭنى تەلەپ قىلدىڭ. ئەلى ئايالىنىڭ ئاتىسىدىن تېگىدىغان مىراسىنى تەلەپ قىلدى. شۇ چاغدا ئەبۇبەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «مىراس قالدۇرمايمىز، بىز قالدۇرغان مال ـ مۈلۈك سەدىقەدۇر» دېگەن، دېدى. اللە ئۇنىڭ راستچىل، ياخشى، توغرا يول تاپقۇچى ۋە ھەققە ئەگەشكۈچى ئادەم ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلىدۇ. ئەبۇبەكرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن قالغان مال ـ مۈلۈكنى باشقۇرۇش ھوقۇقىنى ئۈستىگە

www.munber.org

ئالدى. ئۇ ۋاپات بولغاندىن كېيىن مەن ئۆزەمنى: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋە ئەبۇبەكرىنىڭ ئورۇنباسارى دەپ جاكارلىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن قالغان مال ـ مۈلۈكنى اللە خالىغان ۋاقتىغا قەدەر باشقۇرۇش ھوقۇقىنى ئۈستۈمگە ئالدىم. كېيىن سەن ۋە ئەلى مېنىڭ يېنىمغا كەلدىڭلار. ھەر ئىككىڭلارنىڭ دېمەكچى بولغىنى بىر گەپتۇر. سىلەر مەندىن شۇ مالنى تەلەپ قىلىپ كەلدىڭلار. مەن سىلەرگە: ئەگەر سىلەر خالىساڭلار، مەن ئۇ مال ـ مۈلۈكنى سىلەرگە بېرىمەن. لېكىن، سىلەر ئۇ مال ـ مۈلۈكنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام باشقۇرغاندەك باشقۇرۇشقا اللە نىڭ نامى بىلەن ۋەدە بېرىشىڭلار كېرەك، دېدىم. سىلەر شۇ ۋەدىگە ئاساسەن ئۇ مالنى مەندىن ئالدىڭلار ئاندىن كېيىن سىلەر قېشىمغا ئۇ مال ـ مۈلۈكنى ئاراڭلاردا باشقا ھۆكۈم بىلەن ھۆكۈم قىلىپ قويۇشۇمنى تەلەپ قىلىپ يەنە كەپسىلەر. اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى مەن ئۇ مالنى ئاراڭلاردا قىيامەت قايىم بولغىچە باشقا ھۆكۈم بىلەن ھۆكۈم قىلمايمەن. ئەگەر سىلەر ئۇ مالنى باشقۇرۇشقا ئاجىزلىق قىلساڭلار، ئۇنى ماڭا قايتۇرۇپ بېرىڭلار.

﴿ئىچىڭلاردىكى بايلار ئارىسىدا قولدىن ـ قولغا ئۆتۈپ يۈرمەسلىكى ئۈچۈن﴾ يەنى ئۇرۇشسىز ئېلىنغان غەنىمەتلەرنى بايلار ئېگەللىۋېلىپ كەمبەغەللەرگە ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسە بەرمەي، ئۆزلىرى خالىغانچە نەپس ـ خائىشلىرىغا ئىشلىتىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئۇنى ئىشلىتىدىغان ئورۇنلارنى بىز بەلگىلەپ بەردۇق.

پەيغەمبەر بۇيرۇغان ۋە توسقان ھەر قانداق ئىشتا ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىشقا بۇيرۇش توغرىسىدا

﴿پەيغەمبەر سىلەرگە بەرگەننى ئېلىڭلار، پەيغەمبەر چەكلىگەن نەرسىدىن چەكلىنىڭلار﴾ يەنى پەيغەمبەر سىلەرنى نېمىگە بۇيرىسا، شۇنى قىلىڭلار. نېمىدىن توسىدۇ، شۇنىڭدىن يىراق تۇرۇڭلار. چۈنكى، ئۇ ھەقىقەتەن ياخشى ئىشنى قىلىشقا بۇيرۇيدۇ. يامان ئىشنى قىلىشتىن توسىدۇ.

ئىمام ئەھمەد ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ اللە تائالا خال (مەڭ) چەككۈچى ئاياللارغا، خال چەكتۈرگۈچى ئاياللارغا، يۈزنىڭ تۈكلىرىنى يۇلغۇچى ئاياللارغا، غالىب بۈيۈك اللە نىڭ يارىتىشىنى ئۆزگەرتىپ، گۈزەللىك ئۈچۈن چىشلىرىنى ياساتقان ئاياللارغا لەنەت قىلىدۇ.

بۇ سۆز بەنى ئەسەد قەبىلىسىدىن بەيتۇللاھتا تۇرىدىغان ئۇممۇ ياقۇپ دەپ ئاتىلىدىغان بىر ئايالغا يېتىپ باردى. ئۇ ئايال ئىبنى مەسئۇدنىڭ قېشىغا كېلىپ: ئاڭلىشىمچە سەن مۇنداق، مۇنداق سۆزلەرنى قىلىپسەن، دېدى. ئىبنى مەسئۇد: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام لەنەت ئېيتقان ۋە اللە تائالا نىڭ كىتابىدا لەنەت ئېيتىلغان كىشىلەرگە مەن نېمە دەپ لەنەت ئېيتمىغۇدەكمەن، دېدى. ئۇ ئايال: مەن قۇرئاننى باشتىن ئاياق ئوقۇپ چىقتىم، ئۇنىڭدا سەن دېگەن سۆزلەرنى تاپالمىدىم، دېدى. ئىبنى مەسئۇد ئەگەر قۇرئاننى تولۇق ئوقۇغان بولسىڭىز ئۇنى تاپقان بولاتتىڭىز ﴿پەيغەمبەر سىلەرگە بەرگەننى ئېلىڭلار، پەيغەمبەر چەكلىگەن نەرسىدىن چەكلىنىڭلار﴾ دېگەن ئايەتنى ئوقۇمىدىڭىزمۇ؟ دېدى. ئۇ ئايال: ھەئە، ئوقۇدۇم،دېدى. ئىبنى مەسئۇد: شەك ـ شۈبھىسىزكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ ئىشلارنى قىلىشتىن توستى، دېدى. ئۇ ئايال ئۇنداق ئىشلارنى سىنىڭ خوتۇن بالىلىرىڭمۇ قىلىدىغۇ، دەپ ئويلايمەن، دېدى. ئىبنى مەسئۇد: ئەمىسە سىز بېرىپ قاراپ بېقىڭ، دېدى. ئۇ ئايال ئۇلارنىڭ قېشىغا بېرىپ ئۇ ئىشلاردىن بىرىنىمۇ كۆرمىدى، ئاندىن قايتىپ كېلىپ: مەن ئۇلاردا بۇ ئىشلاردىن بىرىنىمۇ كۆرمىدىم، دېدى. ئىبنى مەسئۇد: ئەگەر ئۇلاردا مۇنداق ئىشلاردىن بىرى تېپىلىپ قالسا، ئۇلار بىز بىلەن بىرگە ياشىيالمايدۇ، دېدى. بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىممۇ رىۋايەت قىلغان.

www.munber.org

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئەبۇھۇرەيرەدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «مەن سىلەرنى بىرەر ئىشنى قىلىشقا بۇيرۇسام، سىلەر ئۇ ئىشنى كۈچۈڭلارنىڭ يېتىشىچە ئورۇنداڭلار، سىلەرنى بىرەر ئىشنى قىلىشتىن توسسام، ئۇ ئىشتىن يىراق تۇرۇڭلار».

﴿**اللە دىن قورقۇڭلار، ھەقىقەتەن اللە نىڭ ئازابى قاتتىقتۇر**﴾ يەنى اللە نىڭ ئەمر - پەرمانلىرىنى ئورۇنداشتا، توسقان ئىشلىرىدىن يېنىشتا اللە دىن قورقۇڭلار، چۈنكى، اللە غا ئاسىيلىق قىلغان، اللە نىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىپ ئۇنى ئورۇندىمىغان، اللە توسقان ۋە چەكلىگەن ئىشلارنى قىلغان ئادەمگە اللە نىڭ ئازابى ھەقىقەتەن قاتتىقتۇر.

* * * * * * *

لِلْفُقَرَآءِ ٱلْمُهَـٰجِرِينَ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَـٰرِهِمْ وَأَمْوَٰلِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا
وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّـٰدِقُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ وَٱلْإِيمَـٰنَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ
مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّآ أُوتُوا۟ وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ
خَصَاصَةٌ ۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾ وَٱلَّذِينَ جَآءُو مِنۢ بَعْدِهِمْ
يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَٰنِنَا ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا بِٱلْإِيمَـٰنِ وَلَا تَجْعَلْ فِى قُلُوبِنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّكَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠﴾

(ئۇ غەنىمەتنىڭ بىر قىسمى) دىيارىدىن ھەيدەپ چىقىرىلغان، مال - مۈلكىدىن ئايرىلغان پېقىر مۇھاجىرلارغا خاستۇر، ئۇلار اللەنىڭ پەزلىنى ۋە رازىلىقىنى تىلەيدۇ، اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم بېرىدۇ، ئەنە شۇلار (ئىماندا) سادىق ئادەملەردۇر﴿8﴾. ئۇلاردىن (يەنى مۇھاجىرلاردىن) مەدىنىدە يەرلىك بولغان، ئىمانى كۈچلۈك بولغانلار (يەنى ئەنسارىلار) يېنىغا ھىجرەت قىلىپ كەلگەنلەرنى (يەنى مۇھاجىرلارنى) دوست تۇتىدۇ، ئۇلارغا بېرىلگەن نەرسىلەر ئۈچۈن ئىچى تارلىق قىلمايدۇ، ئۇلار موھتاج تۇرۇقلۇق (مۇھاجىرلارنىڭ مەنپەئىتىنى ئۆزلىرىنىڭ مەنپەئىتى) دىن ئەلا بىلىدۇ، ئۆز نەپسىنىڭ بېخىللىقىدىن ساقلانغانلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر﴿9﴾. ئۇلاردىن كېيىن كەلگەنلەر: «پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە ۋە بىزدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان قېرىنداشلىرىمىزغا مەغپىرەت قىلغىن، دىللىرىمىزدا مۆمىنلەرگە قارشى دۈشمەنلىك پەيدا قىلمىغىن، پەرۋەردىگارىمىز! سەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن، مېھرىبانسەن» دەيدۇ﴿10﴾.

ئۇرۇشسىز ئېلىنغان غەنىمەتلەرگە تېگىشلىك بولغان باشقا بىر تۈركۈم كىشىلەر ۋە مۇھاجىرلار ۋە ئەنسارىلارنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرى توغرىسىدا

اللە تائالا بۇ ئايەتتە ئۇرۇشسىز ئېلىنغان غەنىمەتلەرگە ئېرىشىشكە تېگىشلىك پېقىرلارنىڭ ھالىنى بايان قىلىپ مۇنداق دېدۇ: ﴿(ئۇ غەنىمەتنىڭ بىر قىسمى) دىيارىدىن ھەيدەپ چىقىرىلغان، مال -

www.munber.org

مۆلكىدىن ئايرىلغان پېقىر مۇھاجىرلارغا خاستۇر﴾ يەنى ئۇلار اللە نىڭ رەھمىتى ۋە رازىلىقىنى تىلىگەنلىكى، ئۆز قەۋمىگە قارشى چىققانلىقى ئۈچۈن يۇرتىدىن ھەيدەپ چىقىرىلغان پېقىر مۇھاجىرلاردۇر.

﴿اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم بېرىدۇ، ئەنە شۇلار (ئىماندا) سادىق ئادەملەردۇر﴾ يەنى ئەنە شۇلار سۆزى بىلەن ئەمەلىيىتى بىردەك بولغان ئادەملەردۇر. ئەنە شۇلار مۇھاجىرلارنىڭ كاتتىلىرىدۇر.

ئاندىن اللە تائالا ئەنسارىلارنى مەدھىيىلەپ ئۇلارنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى، شان - شەرىپىنى ۋە ھۆرمىتىنى بايان قىلىپ، ئۇلارنىڭ ھەسەت قىلماسلىق، ئۆزى موھتاج تۇرۇپ باشقىلارنىڭ مەنپەئەتىنى ئۈستۈن كۆرۈش ئالاھىدىلىكلىرىنى ماختاپ مۇنداق دەيدۇ: **﴿ئۇلاردىن (يەنى مۇھاجىرلاردىن) مەدىنىدە يەرلىك بولغان، ئىمانى كۈچلۈك بولغانلار(يەنى ئەنسارىلار)﴾** يەنى مۇھاجىرلاردىن ئىلگىرى مەدىنىدە ئولتۇراقلاشقان ۋە كۆپ ساندىكى مۇھاجىرلاردىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان ئەنسارىلاردۇر.

﴿يېنىغا ھىجرەت قىلىپ كەلگەنلەرنى (يەنى مۇھاجىرلارنى) دوست تۇتىدۇ﴾ يەنى ئەنسارىلار سېخى ۋە ئېسىل ئادەملەر بولغانلىقى ئۈچۈن مۇھاجىرلانى دوست تۇتىدۇ. ئۇلارنى مال - مۈلۈكلىرىگە شېرىك قىلىدۇ. ئۆمەر مۇنداق دەيدۇ: مۇھاجىرلارنىڭ ھەققىنىڭ تونۇلۇشى ۋە ئۇلارنىڭ ھۆرمىتىنىڭ قوغدىلىشى ئۈچۈن مەندىن كېيىن خەلىپىلىكنى دەسلەپتە ئىمان ئېيتقان مۇھاجىلارغا ۋەسىيەت قىلىپ تاپشۇرىمەن. مۇھاجىرلاردىن ئىلگىرى مەدىنىدە يەرلەشكەن ۋە ئىمانى كۈچلۈك بولغان ئەنسارىلار ھەققىدە ئۇلارنىڭ ياخشى ئىشلىرىنى قوبۇل قىلىش، يامان ئىشلىرىنى كەچۈرۈشكە تەۋسىيە قىلىمەن. بۇنى ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان.

ئىمام ئەھمەد ئەنەسنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ، مۇھاجىرلار: ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى! بىز قېشىغا كەلگەن قەۋمدەك ياخشى قەۋمنى كۆرمىدۇق. ئۇلار ئازنى ئەڭ ياخشى رەۋىشتە يەتكۈزىدۇ، كۆپنى ئەڭ ياخشى رەۋىشتە سەرپ قىلىدۇ، ئۇلار ھەققەتەن بىزنى ئوزۇق - تۈلۈك بىلەن تەمىنلىدى. يېمەك - ئىچمەكلىرىگە شېرىك قىلدى. ھەتتا بىز ئۇلار بىزنىڭ ئەجرىمىزنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ كېتىدىغان بولدى، دەپ قورقتۇق، دېيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ياق، ئۇلارنى ماختىشقىلار ۋە ئۇلار ئۈچۈن اللە تائالاغا دۇئا قىلىشقىلار يېتەرلىكتۇر» دېدى.

ئىمام بۇخارى ئەنەس ئىبنى مالىكنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەنسارىلارغا بەھرەيننى بۆلۈپ بېرىش ئۈچۈن ئۇلارنى چاقىردى. ئۇلار: بىز ئالمايمىز، لېكىن، مۇھاجىر قېرىنداشلىرىمىزغىمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش جاي بۆلۈپ بەرسەڭ، ئاندىن ئۇنى قوبۇل قىلىمىز، دېيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئۇنداقتا ئۇنى سىلەرگە بۆلۈپ بەرمەيمەن، سىلەر ماڭا ئۇچراشقانغا قەدەر سەۋر قىلىڭلار، مەندىن كېيىن سىلەرگە غەنىمەتلەرنى تەقسىم قىلىشتا تەڭسىزلىك بولىدۇ» دېدى.

ئىمام بۇخارى ئەبۇھۇرەيرەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئەنسارىلار: خورمىزالىقنى بىز بىلەن مۇھاجىر قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ئارىسىدا تەقسىم قىلىپ بەرگىن، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ياق» دېدى. ئۇلار: ئۇنداقتا مۇھاجىر قېرىنداشلىرىمىز خورمىزارلىقنىڭ ئىشلىرىغا ياردەملىشىپ بەرسۇن، بىز ئۇلارنى باغدىن چىققان مەھسۇلاتقا شېرىك قىلايلى، دېدى. مۇھاجىرلار: بولىدۇ، شۇنداق قىلايلى، دېدى.

www.munber.org

ئەنسارىلارنىڭ مۇھاجىرلارغا ھەسەت قىلمىغانلىقى توغرىسىدا

﴿ئۇلارغا بېرىلگەن نەرسىلەر ئۈچۈن ئىچى تارلىق قىلمايدۇ﴾ يەنى ئەنسارىلار الله تائالا مۇھاجىرلارغا بەرگەن يۇقىرى مەرتىۋە، شان ـ شەرەپ ۋە ئېتىبارغا ئېلىنىش قاتارلىق ئارتۇقچىلىقلارغا قارىتا ئۇلارغا ئىچىلىرىدە ھەسەت قىلمايدۇ.

ئەنسارىلارنىڭ باشقىلارنىڭ مەنپەئەتىنى ئەلا بىلگەنلىكى توغرىسىدا

﴿ئۇلار موھتاج تۇرۇقلۇق (مۇھاجىرلارنىڭ مەنپەئىتىنى ئۆزلىرىنىڭ مەنپەئىتى)دىن ئەلا بىلىدۇ﴾ يەنى ئۇلار ئۆزلىرى قاتتىق ئېھتىياجلىق تۇرۇقلۇق باشقا موھتاج كىشىلەرنىڭ مەنپەئەتىنى ئالدىنقى ئورۇنغا قويىدۇ ۋە ئۇلارنىڭ ئېھتىياجىنى ئۆزلىرىنىڭ ئېھتىياجىنى تەمىنلەشتىن بۇرۇن تەمىنلەيدۇ.

ئىمام ئەبۇداۋۇد پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «تەر تۆكۈپ ئاز پۇلغا ئېرىشكەن ئادەمنىڭ قىلغان سەدىقىسى ئەڭ ئەۋزەل سەدىقىدۇر».

مۇنداق ئادەملەرنىڭ مەرتىۋىسى الله تائالا: ﴿ئۆزى موھتاج تۇرۇقلۇق، مىسكىنگە، يېتىمگە ۋە ئەسىرگە تائام بېرىدۇ﴾[1] ۋە ﴿الله نى سۆيۈش يۈزىسىدىن خىش ـ ئەقرىبالارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبنى سەبىللەرگە (يەنى يول ـ مېلىدىن ئالاقىسى ئۈزۈلۈپ قالغان مۇساپىرلارغا)، سائىللارغا ۋە قۇللارنىڭ ئازاتلىققا ئېرىشىشىگە پۇل ـ مال ياردەم بېرىش﴾[2] دەپ سۈپەتلىگەن ئادەملەرنىڭ مەرتىۋىسىدىن يۇقىرى بولىدۇ. چۈنكى، بۇ ئايەتلەردە تىلغا ئېلىنغان ئادەملەر (سەدىقە) بەرگەن نەرسىلىرىنى ياخشى كۆرۈپ تۇرۇپ سەدىقە بېرىدۇ. ئۇلارنىڭ بۇ نەرسىلەرگە زۆرۈر ئېھتىياجى بولماسلىقى مۇمكىن. ئەمما يۇقىرىدىكى ئايەت ھەددىستە تىلغا ئېلىنغان ئادەملەرگە كەلسەك. ئۇلار سەرپ قىلغان نەرسىگە ئۆزلىرى قاتتىق موھتاج تۇرۇقلۇق يەنىلا باشقىلارنىڭ مەنپەئەتىنى ئۆزلىرىنىڭ مەنپەئەتىدىن ئەلا بىلىدۇ.

بۇ مەرتىۋىگە ئېرىشكەنلەردىن بىرى ئەبۇبەكرى سىددىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدۇر. ئۇ بايلىقىنىڭ ھەممىسىنى سەدىقە قىلىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «خوتۇن ـ بالىلىرىڭنىڭ تەمىناتى ئۈچۈن نېمە ئېلىپ قالدىڭ؟» دېگەندە، ئەبۇبەكرى: ئۇلارغا الله ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنى ئېلىپ قالدىم، دەپ جاۋاب بېرىدۇ.

يەرمۇك ئۇرۇشىدا يارىلانغان ئىكرىمە ۋە ئۇنىڭ ئىككى ھەمراھىغا تەڭلەنگەن سۇمۇ بۇ مەرتىۋىگە ئىگە كىشىلەرنىڭ ئەمەلىدىن ھېسابلىنىدۇ. بۇلارنىڭ ھەر بىرى قاتتىق يارىلانغان، سۇغا ئىنتايىن موھتاج تۇرۇقلۇق ئۆزىگە تەڭلەنگەن سۇنى يېنىدىكى ھەمراھىغا بېرىشكە بۇيرۇيدۇ. ئۇمۇ يېنىدىكى ھەمراھىغا بېرىشكە بۇيرۇيدۇ. شۇنداق قىلىپ بۇ سۇ ئۈچىنچى ئادەمگە يېتىپ بارماستىن ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆلۈپ كېتىدۇ. ئۇلاردىن بىرىمۇ بۇ سۇنى ئىچەلمەيدۇ. الله ئۇلاردىن رازى بولسۇن ۋە ئۇلارنى مەمنۇن قىلسۇن!

ئىمام بۇخارى ئەبۇھۇرەيرەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ: ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! مەن ئاچ قالدىم، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاياللىرىنىڭ يېنىغا ئادەم ئەۋەتىپ ئۇلاردا ئۇنىڭغا بەرگىدەك بىرەر نەرسە تاپالمىغاندىن

---

[1] سۈرە ئىنسان 8 ـ ئايەت.
[2] سۈرە بەقەر 177 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

كېيىن: «بۇ كېچە بۇ ئادەمنى مېھمان قىلىدىغان بىرەر ئادەم يوقمۇ؟ اﷲ ئۇنىڭغا مەرھەمەت قىلىدۇ» دېدى. ئەنسارىلاردىن بىر ئادەم ئۆرنىدىن تۇرۇپ: ئى اﷲ نىڭ پەيغەمبىرى! ئۇنى مەن مېھمان قىلاي، دېدى. ئاندىن ئۇ ئۆيىگە بېرىپ ئايالىغا: بۇ ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مېھمىنى، ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسىنى ئايىماڭ، دېدى. ئايالى: اﷲ نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئۆيدە بالىلارغا بېرىدىغان يېمەكلىكلەردىن باشقا نەرسە يوق، دېدى. ئۇ ئادەم: بالىلار كەچلىك تاماق يەيدىغان ۋاقىت بولغاندا ئۇلارنى ئۇخلىتىپ، ئاندىن تاماقنى داستىخانغا ئېلىپ كېلىڭ. ئاندىن مېھماننىڭ تاماقنى تارتىنماي يېيىشى ئۈچۈن چىراقنى پۈۋلىگەن بولۇپ ئۆچۈرىۋېتىڭ. بۇ كېچە بىز تاماق يېمەي قورساقلىرىمىزنى پۇكۇپ ئۆتكۈزەيلى، دېدى. ئۇنىڭ ئايالى ئېرىنىڭ دېگىنىدەك قىلدى.

ھېلىقى ئادەم ئەتىسى ئەتىگەندە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا باردى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «غالىب ۋە بۈيۈك اﷲ ھەقىقەتەن پالانى ئەر بىلەن پالانى ئايالنىڭ قىلغان ئىشىدىن مەمنۇن بولدى» دېدى. ۋە اﷲ تائالا: ﴿**ئۇلار موھتاج تۇرۇقلۇق (مۇھاجىرلارنىڭ مەنپەئىتىنى ئۆزلىرىنىڭ مەنپەئىتى) دىن ئەلا بىلىدۇ**﴾ دېگەن ئايەتنى نازىل قىلدى. ئىمام مۇسلىمنىڭ رىۋايىتىدە بۇ ھەدىستىكى ئۇ ئەنسارىنىڭ ئىسمى ئەبۇتەلھە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دەپ كۆرسىتىلگەن.

﴿**ئۆز نەپسىنىڭ بېخىللىقىدىن ساقلانغانلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر**﴾ يەنى كىم بېخىللىقتىن ساقلانسا، ئۇ ھەقىقەتەن مەقسەتكە ۋە نىجاتلىققا ئېرىشىدۇ.

ئىمام ئەھمەد جابىر ئىبنى ئابدۇللاھتىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كىشىلەرگە زۇلۇم قىلىشتىن قەتئىي ساقلىنىڭلار. چۈنكى، زۇلۇم قىيامەت كۈنى زۇلمەت كەلتۈرىدۇ. بېخىللىقتىن قورقۇڭلار، چۈنكى، سىلەردىن ئىلگىرىكىلەر بېخىللىقى بىلەن ھالاك قىلىندى. بېخىللىق ئۇلارنى قان تۆكۈشكە ۋە ھارام نەرسىلەرنى ھالال قىلىشقا ئېلىپ باردۇ» بۇ ھەدىسنى ئىمام مۇسلىممۇ رىۋايەت قىلغان.

ئىبنى ئەبۇھاتەم ئەسۋەد ئىبنى ھىلالنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم ئابدۇللاھنىڭ قېشىغا كېلىپ: ئى ئابدۇللاھ! مەن ئۆزەمنى ھەقىقەتەن ھالاك بولدۇممىكىن دەپ قورقۇۋاتىمەن، دېدى. ئابدۇللاھ ئۇنىڭغا: نېمىشقا؟ دېدى. ئۇ: مەن اﷲ تائالانىڭ: ﴿**ئۆز نەپسىنىڭ بېخىللىقىدىن ساقلانغانلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر**﴾ دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم. مەن بىر بېخىل ئادەممەن، قولۇمدىن ھېچ نەرسە چىقارمىغىلى تاس قالىمەن، دېدى. ئابدۇللاھ: بۇ اﷲ تائالا قۇرئاندا تىلغا ئالغان بېخىللىق ئەمەس، اﷲ تائالا قۇرئاندا تىلغا ئالغان بېخىللىق بولسا قېرىندىشىڭنىڭ مېلىنى زۇلۇم بىلەن يەۋالغانلىقىڭدىن ئىبارەتتۇر. لېكىن، سېنىڭ بۇ بېخىللىقىڭغا كەلسەك، بۇ بىر يامان ئىللەت، دېدى.

﴿**ئۇلاردىن كېيىن كەلگەنلەر: «پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە ۋە بىزدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان قېرىنداشلىرىمىزغا مەغپىرەت قىلغىن، دىللىرىمىزدا مۆمىنلەرگە قارشى دۈشمەنلىك پەيدا قىلمىغىن، پەرۋەردىگارىمىز! سەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن، مېھرىبانسەن» دەيدۇ**﴾ بۇ ئايەتتە كۆرسىتىلگەنلەر ئۇرۇشسىز ئېلىنغان غەنىمەتتىن ئېلىشقا ھەقلىق بولغان ئۈچىنچى قىسىم پېقىر كىشىلەردۇر. ئۇلار مۇھاجىرلاردۇر. ئاندىن كېيىنكى دەرىجىدە ئەنسارىلار، ئاندىن ياخشىلىق قىلىش بىلەن ئۇلارغا ئەگەشكەنلەر تۇرىدۇ.

اﷲ تائالا سۈرە تەۋبىدە مۇنداق دېگەن: ﴿ھەممىدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان مۇھاجىرلار ۋە ئەنسارىلاردىن، ياخشىلىق قىلىش بىلەن ئۇلارغا ئەگەشكەنلەر (يەنى تابىئىنلار ۋە قىيامەتكىچە ئۇلارنىڭ

www.munber.org

يولىدا ماڭغانلار) دىن الله رازى بولدى، ئۇلارمۇ الله دىن مەمنۇن بولدى﴾[1] يەنى ياخشى ئىش قىلىش بىلەن ئۇلارنىڭ ياخشى ئىش ـ ئىزلىرىغا ۋە گۈزەل سۈپەتلىرىگە ئەگەشكەن، ئۇلارغا يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا دۇئا قىلغان كىشىلەر ئۇلارنىڭ ھەقىقىي ئەگەشكۈچىلىرىدۇر.

شۇڭا الله تائالا بۇ ئايەت كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئۇلاردىن كېيىن كەلگەنلەر: «پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە ۋە بىزدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان قېرىنداشلىرىمىزغا مەغپىرەت قىلغىن، دىللىرىمىزدا مۆمىنلەرگە قارشى دۈشمەنلىك پەيدا قىلمىغىن، پەرۋەردىگارىمىز! سەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن، مېھرىبانسەن» دەيدۇ**﴾.

ئىمام مالىك بۇ ئايەت كەرىمدە ساھابىلەرگە تىل تەگكۈزىدىغان رافىزەنىڭ[2] ئۇرۇشسىز ئېلىنغان غەنىمەتلەردىن نېسىۋىسى يوق دەپ ناھايىتى ياخشى ھۆكۈم چىقاردى. چۈنكى، ئۇلار الله تائالا: ﴿**پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە ۋە بىزدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان قېرىنداشلىرىمىزغا مەغپىرەت قىلغىن، دىللىرىمىزدا مۆمىنلەرگە قارشى دۈشمەنلىك پەيدا قىلمىغىن، پەرۋەردىگارىمىز! سەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن، مېھرىبانسەن**﴾ دەيدۇ، دەپ مەدھىيىلىگەن ئەنە شۇ كىشىلەرنى رافىزە سۆكىدۇ.

ئىمام ئەبۇھاتەم ئائىشەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: رافىزىلەر ساھابىلەرگە مەغپىرەت تەلەپ قىلىشقا بۇيرۇلدى. لېكىن ئۇلار ساھابىلەرگە تىل تەگكۈزدى. ئاندىن ئائىشە ﴿**ئۇلاردىن كېيىن كەلگەنلەر: «پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە ۋە بىزدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان قېرىنداشلىرىمىزغا مەغپىرەت قىلغىن، دىللىرىمىزدا مۆمىنلەرگە قارشى دۈشمەنلىك پەيدا قىلمىغىن، پەرۋەردىگارىمىز! سەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن، مېھرىبانسەن» دەيدۇ**﴾ دېگەن بۇ ئايەتنى ئوقۇدى.

* * * * * * *

۞ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نَافَقُواْ يَقُولُونَ لِإِخۡوَٰنِهِمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ لَئِنۡ
أُخۡرِجۡتُمۡ لَنَخۡرُجَنَّ مَعَكُمۡ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمۡ أَحَدًا أَبَدًا وَإِن قُوتِلۡتُمۡ لَنَنصُرَنَّكُمۡ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّهُمۡ
لَكَٰذِبُونَ ﴿١١﴾ لَئِنۡ أُخۡرِجُواْ لَا يَخۡرُجُونَ مَعَهُمۡ وَلَئِن قُوتِلُواْ لَا يَنصُرُونَهُمۡ وَلَئِن نَّصَرُوهُمۡ لَيُوَلُّنَّ
ٱلۡأَدۡبَٰرَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٢﴾ لَأَنتُمۡ أَشَدُّ رَهۡبَةٗ فِي صُدُورِهِم مِّنَ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَوۡمٞ لَّا
يَفۡقَهُونَ ﴿١٣﴾ لَا يُقَٰتِلُونَكُمۡ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرٗى مُّحَصَّنَةٍ أَوۡ مِن وَرَآءِ جُدُرِۭۚ بَأۡسُهُم بَيۡنَهُمۡ
شَدِيدٞۚ تَحۡسَبُهُمۡ جَمِيعٗا وَقُلُوبُهُمۡ شَتَّىٰۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَوۡمٞ لَّا يَعۡقِلُونَ ﴿١٤﴾ كَمَثَلِ ٱلَّذِينَ مِن
قَبۡلِهِمۡ قَرِيبٗاۖ ذَاقُواْ وَبَالَ أَمۡرِهِمۡ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿١٥﴾ كَمَثَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ إِذۡ قَالَ لِلۡإِنسَٰنِ ٱكۡفُرۡ

www.munber.org

[1] سۈرە تەۋبە 100 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] رافىزەلەر شىئەمەزھىپىدىكى بىر تارماق بولۇپ، ساھابىلارنى سۆكىدۇ.

فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّنكَ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ فَكَانَ عَٰقِبَتَهُمَآ أَنَّهُمَا فِى ٱلنَّارِ
خَٰلِدَيْنِ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٧﴾

مۇناپىقلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى) ئىنكار قىلغان ئەھلى كىتاب بۇرادەرلىرىگە: «يۇرتۇڭلاردىن چىقىرىۋېتىلسەڭلار، بىز چوقۇم سىلەر بىلەن بىللە چىقىپ كېتىمىز، ھەرگىز سىلەرنىڭ زىيىنىڭلار ھېسابىغا باشقا ئادەمگە ئىتائەت قىلمايمىز. سىلەرگە ئۇرۇش ئېچىلسا چوقۇم سىلەرگە ياردەم بېرىمىز» دېيىشكەنلىكىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ اللە گۇۋاھلىق بېرىدۇكى، مۇناپىقلار چوقۇم يالغانچىلاردۇر[11]. ئەگەر ئۇلار ھەيدەپ چىقىرىلسا، مۇناپىقلار ئۇلار بىلەن بىللە چىقمايدۇ، ئەگەر ئۇلارغا ئۇرۇش ئېچىلسا، مۇناپىقلار ئۇلارغا ياردەم بەرمەيدۇ، بەرگەن تەقدىردىمۇ يۈز ئۆرۈپ قاچىدۇ، ئەھلى كىتاب ياردەمگە ئېرىشەلمەيدۇ[12]. شۈبھىسىزكى، سىلەر ئۇلارنىڭ دىللىرىدا اللەغا قارىغاندىمۇ قورقۇنچلۇقسىلەر (يەنى ئۇلار سىلەردىن اللەدىن قورققاندىنمۇ بەك قورقىدۇ)، بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار اللەنىڭ (ئۇلۇغلۇقىنى) چۈشەنمەيدىغان قەۋمدۇر[13]. ئۇلار پەقەت مۇستەھكەم شەھەر ئىچىدە ياكى تاملارنىڭ ئارقىسىدا تۇرغاندىلا، ئاندىن سىلەرگە قارشى بىرلىشىپ ئۇرۇش قىلالايدۇ، ئۇلارنىڭ ئۇرۇشى ئۆز ئىچىدە قاتتىقتۇر، ئۇلارنى ئۇيۇم دەپ ئويلايسەن، ھالبۇكى، ئۇلارنىڭ دىللىرى تارقاقتۇر، بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار چۈشەنمەيدىغان قەۋمدۇر[14]. ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) ئۇلاردىن ئىلگىرى يېقىندىلا ئۆتكەن، قىلمىشلىرىنىڭ ۋابالىنى تېتىغانلارغا (يەنى مۇشرىكلارغا) ئوخشايدۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ[15]. ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار يەھۇدىيلارنى ئۇرۇشقا قىزىقتۇرۇشقا) شەيتانغا ئوخشايدۇ، ئۆز ۋاقتىدا شەيتان ئىنسانغا: «كاپىر بولغىن» دېدى. ئىنسان كاپىر بولغان چاغدا، شەيتان: «مەن سەندىن ئادا - جۇدامەن، مەن ھەقىقەتەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەدىن قورقىمەن» دېدى[16]. ئۇلارنىڭ (يەنى شەيتان بىلەن ئىنساننىڭ) ئاقىۋىتى بىرلىكتە دوزاخقا كىرىش، دوزاختا مەڭگۈ قېلىش بولدى، ئەنە شۇ زالىملارنىڭ جازاسىدۇر[17].

مۇناپىقلارنىڭ بەنى نەزىر قەبىلىسىگە يالغان ۋەدە بەرگەنلىكى توغرىسىدا

الله تائالا ئابدۇللاھ ئىبنى ئۇبەي ۋە شۇنىڭغا ئوخشىغان مۇناپىقلارنىڭ بەنى نەزىر يەھۇدىيلىرىغا ئادەم ئەۋەتىپ، ئۆزلىرىنىڭ ئۇلارغا ياردەم بېرىدىغانلىقى ھەققىدە ۋەدە قىلغانلىقىنى خەۋەر قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**مۇناپىقلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى) ئىنكار قىلغان ئەھلى كىتاب بۇرادەرلىرىگە: «يۇرتۇڭلاردىن چىقىرىۋېتىلسەڭلار، بىز چوقۇم سىلەر بىلەن بىللە چىقىپ كېتىمىز، ھەرگىز سىلەرنىڭ زىيىنىڭلار ھېسابىغا باشقا ئادەمگە ئىتائەت قىلمايمىز. سىلەرگە ئۇرۇش ئېچىلسا چوقۇم سىلەرگە ياردەم بېرىمىز» دېيىشكەنلىكىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ اللە گۇۋاھلىق بېرىدۇكى، مۇناپىقلار چوقۇم يالغانچىلاردۇر**﴾ يەنى مۇناپىقلار يەھۇدىيلارغا بەرگەن ۋەدىسىدە ئەلۋەتتە يالغانچىلاردۇر. چۈنكى، ئۇلارغا يەھۇدىيلارغا ئۆزلىرى نىيىتىدە ۋاپا قىلمايدىغان بىر سۆزنى قىلدى.

يەنە بىر تەرەپتىن، ئۇلارنىڭ دېگەن سۆزلىرى ئەمەلگە ئاشمايدىغان سۆزلەردۇر. شۇڭا الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئەگەر ئۇلار ھەيدەپ چىقىرىلسا، مۇناپىقلار ئۇلار بىلەن بىللە چىقمايدۇ، ئەگەر ئۇلارغا ئۇرۇش ئېچىلسا، مۇناپىقلار ئۇلارغا ياردەم بەرمەيدۇ**﴾ يەنى مۇناپىقلار يەھۇدىيلارنىڭ سېپىدا تۇرۇپ ئۇرۇشمايدۇ ﴿**بەرگەن تەقدىردىمۇ**﴾ يەنى يەھۇدىيلارنىڭ سېپىدا تۇرۇپ ئۇرۇشقان تەقدىردىمۇ.

www.munber.org

﴿**يۈز ئۆرۈپ قاچىدۇ، ئەھلى كىتاب ياردەمگە ئېرىشەلمەيدۇ**﴾ مانا بۇ مۇناپىقلارنىڭ ياردەمگە ئېرىشەلمەيغانلىقىنى كۆرسىتىدىغان يەنە بىر پاكىتتۇر.

﴿**شۈبھىسىزكى، سىلەر ئۇلارنىڭ دىللىرىدا اللەغا قارىغاندىمۇ قورقۇنچلۇقسىلەر (يەنى ئۇلار سىلەردىن اللەدىن قورققاندىنمۇ بەك قورقىدۇ)**﴾ الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دىگەن: ﴿ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر تۈركۈم كىشىلەر دۈشمەندىن گويا الله (نىڭ ئازابىدىن) قورققاندەك بەلكى ئۇنىڭدىنمۇ بەتتەررەك قورقىدۇ﴾[1].

﴿**ئۇلار اللەنىڭ (ئۇلۇغلۇقىنى) چۈشەنمەيدىغان قەۋمدۇر. ئۇلار پەقەت مۇستەھكەم شەھەر ئىچىدە ياكى تاملارنىڭ ئارقىسىدا تۇرغاندىلا، ئاندىن سىلەرگە قارشى بىرلىشىپ ئۇرۇش قىلالايدۇ**﴾ يەنى ئۇلار قورقۇنچاق ۋە توخۇ يۈرەك بولغانلىقى ئۈچۈن ئىسلام قوشۇنىغا جەڭ مەيدانىدا قارشىلىق قىلىشقا قادىر بولالمايدۇ. بەلكى، ئۇلار قورغانلار ياكى تاملار ئارقىسىدا قورشاۋدا قالغاندا، ئۆزلىرىنى مۇداپىئە قىلىشقا قىستالغاندا ئاندىن ئۇرۇش قىلىدۇ.

﴿**ئۇلارنىڭ ئۇرۇشى ئۆز ئىچىدە قاتتىقتۇر**﴾ يەنى ئۇلارنىڭ ئۆزئارا دۈشمەنلىكى قاتتىقتۇر. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿بىرىڭلارغا بىرىڭلارنىڭ ئازابىنى تېتىتىشقا قادىردۇر﴾[2].

﴿**ئۇلارنى ئۆم دەپ ئويلايسەن، ھالبۇكى ئۇلارنىڭ دىللىرى تارقاقتۇر**﴾ يەنى ئۇلارنى بىرلەشكەندەك كۆرىسەن ئۆزئارا ئىناقتەك پەرەز قىلىسەن. ھالبۇكى ئۇلار ئىنتايىن چېچىلاڭغۇدۇر. ئىبراھىم نەخەئى مۇنداق دەيدۇ: ئەھلى كىتاب بىلەن مۇناپىقلار ئىناق ئەمەس «بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۈركى، ئۇلار چۈشەنمەيدىغان قەۋمدۇر» ﴿**ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار يەھۇدىيلارنى ئۇرۇشقا قىزىقتۇرۇشقا) شەيتانغا ئوخشايدۇ، ئۆز ۋاقتىدا شەيتان ئىنسانغا: «كاپىر بولغىن» دىدى. ئىنسان كاپىر بولغان چاغدا، شەيتان: «مەن سەندىن ئادا ـ جۇدامەن، مەن ھەقىقەتەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەدىن قورقىمەن» دىدى**﴾ ئىبنى ئابباس بۇ ئايەت ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: بۇ يەھۇدىيلار يېقىندىلا قىلمىشلىرىنىڭ ۋابالىنى تېتىغان بەنى قەينۇقا قەبىلىسىنىڭ يەھۇدىيلىرىغا ئوخشايدۇ. قەتادە ۋە مۇھەممەد ئىبنى ئىسھاقمۇ بۇ ئايەت ھەققىدە ئىبنى ئابباسقا ئوخشاش دەيدۇ.

مۇناپىقلار بىلەن يەھۇدىيلارنىڭ بۇ ۋەقەدىكى مىسالى توغرىسىدا

﴿**ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار يەھۇدىيلارنى ئۇرۇشقا قىزىقتۇرۇشقا) شەيتانغا ئوخشايدۇ، ئۆز ۋاقتىدا شەيتان ئىنسانغا: «كاپىر بولغىن» دىدى. ئىنسان كاپىر بولغان چاغدا، شەيتان: «مەن سەندىن ئادا ـ جۇدامەن، مەن ھەقىقەتەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەدىن قورقىمەن» دىدى**﴾ يەنى ئەنە شۇ يەھۇدىيلار مۇناپىقلارنىڭ سىلەرگە ياردەم بېرىمىز دىگەن ۋەدىسىگە ئالداندى. مۇناپىقلار ئۇلارغا ئەگەر سىلەرگە ئۇرۇش ئېچىلسا، چوقۇم سىلەرگە ياردەم بېرىمىز، دىگەن ئىدى. ھەقىقەتلەر ئەمەلىيەتكە ئايلىنىپ يەھۇدىيلار قورشاۋغا ۋە ئۇرۇشقا دۇچ كەلگەندە مۇناپىقلارنىڭ ئۇلار بىلەن كارى بولمىدى ۋە ئۇلارنى ھالاكەتكە تاشلاپ قويدى. ئۇلارنىڭ بۇ مىسالى شەيتاننىڭ مىسالىغا ئوخشايدۇ. شەيتان ئىنسانغا كۇفرىنى چىرايلىق كۆرسەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئىنسان شەيتان چىرايلىق كۆرسەتكەن كۇفرىغا كىرىپ بولغاندا، شەيتان ئىنساندىن ئادا ـ جۇدا بولدى ۋە ﴿**مەن ھەقىقەتەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى الله دىن قورقىمەن**﴾ دىدى. ﴿**ئۇلارنىڭ (يەنى شەيتان بىلەن ئىنساننىڭ) ئاقىۋىتى بىرلىكتە دوزاخقا كىرىش، دوزاختا مەڭگۈ**

[1] سۈرە نىسا 77 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ئەنئام 65 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

قىلىش﴾ يەنى كۇفرىنىڭ ۋە كۇفرىلىق قىلغۇچىنىڭ ئاقىۋىتى ۋە بارار جايى مەڭگۈ قالىدىغان دوزاخ، جەھەننەم بولدى ﴿ئەنە شۇ زالىملارنىڭ جازاسىدۇر﴾ يەنى بۇ ھەر قانداق زالىمنىڭ جازاسىدۇر.

* * * * * * *

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَلۡتَنظُرۡ نَفۡسٞ مَّا قَدَّمَتۡ لِغَدٖۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرُۢ بِمَا
تَعۡمَلُونَ ﴿١٨﴾ وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ نَسُواْ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمۡ أَنفُسَهُمۡۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ لَا
يَسۡتَوِيٓ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ وَأَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِۚ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾

ئى مۆمىنلەر! اللەدىن قورقۇڭلار، ھەر ئادەم ئەتە (يەنى قىيامەت كۈنى) ئۈچۈن (ياخشى ئەمەللەردىن) نېمىلەرنى تەييارلىغانلىقىغا قارىسۇن، اللەدىن قورقۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن قىلمىشلىرىڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر﴿18﴾. سىلەر اللەنى ئۇنتۇغان، شۇنىڭ بىلەن اللە ئۇلارغا ئۆزلىرىنى ئۇنتۇلدۇرغان كىشىلەردەك بولماڭلار، ئەنە شۇلار پاسىقلاردۇر﴿19﴾. ئەھلى دوزاخ بىلەن ئەھلى جەننەت (قىيامەت كۈنى) باراۋەر بولمايدۇ، ئەھلى جەننەت بولسا مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر﴿20﴾.

تەقۋادارلىق قىلىشقا ۋە قىيامەت كۈنى ئۈچۈن تەييارلىق قىلىشقا بۇيرۇش توغرىسىدا

ئىمام ئەھمەد مۇنزىر ئىبنى جەرىردىن ئۇنىڭ ئاتىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىز بىر كۈنى چۈش ۋاقتىدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىدا ئىدۇق. ئۇنىڭ قېشىغا يالاڭ ئاياق، كىيىملىرى جۇل ـ جۇل، يەكتەكسىز جىلىتكە كىيىۋالغان ۋە قىلىچ ئېسىۋالغان بىر قەۋم كەلدى. بۇلارنىڭ ھەممىسى مۇزەر قەبىلىسىدىن ئىدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ يوقسۇل ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ چىرايى ئۆزگىرىپ كەتتى ۋە ئۆيىگە كىرىپ كېتىپ قايتىپ چىقتى ـ دە، بىلالنى ئەزان ئوقۇشقا ۋە نامازغا تەكبىر ئېيتىشقا بۇيرىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازنى ئوقۇدى. ئاندىن خۇتبە سۆزلەپ مۇنداق دېدى. ﴿ئى ئىنسانلار! سىلەرنى بىر ئىنساندىن (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالامدىن) ياراتقان، شۇ ئىنساندىن (يەنى ئۆز جىنسىدىن) ئۇنىڭ جۈپتىنى (يەنى ھەۋۋانى) ياراتقان ۋە ئۇلاردىن (يەنى ئادەم بىلەن ھەۋۋادىن) نۇرغۇن ئەر ـ ئاياللارنى ياراتقان پەرۋەردىگارىڭلاردىن قورقۇڭلار، بىر ـ بىرىڭلاردىن نەرسە سورىغاندا نامى بىلەن سورايدىغان اللەدىن قورقۇڭلار، سىلە ـ رەھىمنى ئۈزۈپ قويۇشتىن ساقلىنىڭلار، الله ھەقىقەتەن سىلەرنى (يەنى پۈتۈن ئەھۋالىڭلارنى) كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر﴾[1] ۋە سۈرە ھەشرىدىكى **﴿ھەر ئادەم ئەتە (يەنى قىيامەت كۈنى) ئۈچۈن (ياخشى ئەمەللەردىن) نېمىلەرنى تەييارلىغانلىقىغا قارىسۇن﴾** دېگەن ئايەتنى ئوقۇدى. ئادەملەر تىللا، تەڭگە، كىيىم ـ كېچەك قاتارلىق نەرسىلەرنى، بۇغداي ۋە خورمىلارنى سەدىقە بەردى. ھەتتا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «بىر خورمىنىڭ يېرىمىنى بولسىمۇ سەدىقە قىلىڭلار» دېدى. ئەنسارىلاردىن بىر ئادەم قوللىرى ئاران كۆتەرگەن بىر خالتا نەرسىنى ئېلىپ كېلىپ سەدىقە قىلدى. ئاندىن كىشىلەر ئارقا ـ ئارقىدىن سەدىقە بېرىشكە باشلىدى. ھەتتا مەن ئاشلىق ۋە كىيىم ـ كېچەكتىن توپلانغان ئىككى دۆۋىنى كۆردۈم. بۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ چىرايىنىڭ ئېچىلىپ، قايغۇ ـ ھەسرەتتىن ئەسەر قالمىغانلىقىنى كۆردۈم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېدى: «كىمكى ئىسلامدا بىر ياخشى ئىشنى

[1] سۈرە نىسا 1 ـ ئايەت.

www.munber.org

يولغا قويسا، ئۇنىڭغا ئۇ ئىشنىڭ ساۋابى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن شۇ ئىشقا ئەمەل قىلغانلارنىڭ ئەجىرلىرىدىن ھېچ نەرسە كېمەيتىۋېتىلمەستىن بىر كىشىلىكتىن ساۋاب يېزىلىدۇ. كىمكى ئىسلامدا بىر يامان ئىشنى يولغا قويسا ئۇنىڭغا ئۇ ئىشنىڭ گۇناھى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن شۇ ئىشقا ئەمەل قىلغانلارنىڭ گۇناھىدىن ھېچ نەرسە كېمەيتىۋېتىلەستىن بىر كىشىلىكتىن يېزىلىپ تۇرىدۇ».

﴿ئى مۇمىنلەر الله دىن قورقۇڭلار﴾ الله تائالا بۇ ئايەتتە مومىنلەرنى تەقۋادارلىق قىلىشى بۇيرىدى.چۈنكى، تەقۋادارلىق قىلىشقا بۇيرۇلغان ئىشنى قىلىش ۋە چەكلەنگەن ئىشنى تاشلاشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

﴿ھەر ئادەم ئەتە(يەنى قىيامەت كۈنى) ئۈچۈن (ياخشى ئەمەللەردىن) نېمىلەرنى تەييارلىغانلىقىغا قارىسۇن﴾ يەنى سىلەر ھېسابقا تارتىلىشتىن ئىلگىرى ئۆزەڭلاردىن ھېساب ئېلىڭلار. قىيامەت كۈنى ئۈچۈن ۋە پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ ئالدىغا قويۇش ئۈچۈن ياخشى ئەمەللەردىن نېمىلەرنى ئۆزەڭلارغا ساقلىغانلىقىڭلارغا قاراڭلار. **﴿الله دىن قورقۇڭلار، الله ھەقىقەتەن قىلىۋاتقان ئىشىڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر﴾** يەنى سىلەر ئەمەل قىلىڭلار. الله سىلەرنىڭ پۈتۈن ئەمەللىرىڭلارنى ۋە ئەھۋالىڭلارنى بىلگۈچىدۇر. الله غا ھېچ نەرسە مەخپىي ئەمەس، سىلەرنىڭ ئىشلىرىڭلارنىڭ چوڭ ـ كىچىكىنىڭ ھەممىسى الله دىن يوشۇرۇن قالمايدۇ.

﴿سىلەر الله نى ئۇنتىغان شۇنىڭ بىلەن الله ئۇلارغا ئۆزلىرىنى ئۇنتۇلدۇرغان كىشىلەردەك بولماڭلار﴾ يەنى الله تائالا نى ئەسلەشنى ئۇنتۇماڭلار. الله تائالانى ئەسلەشنى ئۇنتىساڭلار، الله سىلەرگە قىيامەت كۈنى ئۆزەڭلارغا ئەسقاتىدىغان ياخشى ئەمەللەرنى قىلىشىڭلارنى ئۇنتۇلدۇرىدۇ. چۈنكى، جازا ئەمەلنىڭ ئۆز تىپىدىن بولىدۇ. شۇڭا الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: **﴿ئەنە شۇلار پاسىقلاردۇر﴾** يەنى الله تائالانىڭ ئىتائىتىدىن چىققان، قىيامەت كۈنى زىيان تارتىدىغان ۋە ھالاك بولىدىغان كىشىلەردۇر. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿ئى مۆمىنلەر! ماللىرىڭلار ۋە باللىرىڭلار سىلەرنى اللەنىڭ زىكرىدىن (يەنى اللەنىڭ تائەت ـ ئىبادىتىدىن) غەپلەتتە قالدۇرمىسۇن، كىملەركى شۇنداق قىلىدىكەن، ئۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر﴾[1].

جەننەت ئەھلى بىلەن دوزاخ ئەھلىنىڭ باراۋەر بولمايدىغانلىقى توغرىسىدا

﴿ئەھلى دوزاخ بىلەن ئەھلى جەننەت (قىيامەت كۈنى) باراۋەربولمايدۇ﴾ يەنى الله تائالا نىڭ ھۆكمىدە دوزاخ ئەھلى بىلەن جەننەت ئەھلى قىيامەت كۈنى باراۋەر بولمايدۇ. بۇ ھەقتە الله تەئالا مۇنداق دېگەن: ﴿يامان ئىشلارنى قىلغانلار (يەنى گۇناھكار كۇففارلار) ئۆزلىرىنى ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلاردەك قىلىشىمىزنى، ھاياتلىقتا، ماماتلىقتا ئۇلار بىلەن ئوخشاش قىلىشىمىزنى ئويلامدۇ؟ (يەنى ئۇلارنى ئوخشاش قىلىشىمىز مۇمكىن ئەمەس) ئۇلارنىڭ چىقارغان ھۆكمى نېمىدېگەن يامان!﴾[2] ﴿ئەما بىلەن كۆزى كۆرىدىغان ئادەم (يەنى مۆمىن بىلەن كاپىر) باراۋەر بولمايدۇ، ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ئادەملەر بىلەن يامان ئىش قىلغۇچى ئادەملەر باراۋەر بولمايدۇ. سىلەر ئاز ۋەز ـ نەسىھەت ئالىسىلەر﴾[3] ﴿ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق

[1] سۈرە مۇنافىقۇن 9 ـ ئايەت.
[2] سۈرە جاسىيە 21 ـ ئايەت.
[3] سۈرە غافىر 58 ـ ئايەت.

www.munber.org

قىلغانلار بىلەن ئوخشاش قىلامدۇق؟ ياكى تەقۋادارلارنى فاجىرلارغا ئوخشاش قىلامدۇق؟﴾[1] يەنى نۇرغۇن ئايەتلەردە الله تائالانىڭ ياخشى كىشىلەرنى ھۆرمەتكە سازاۋەر قىلىدىغانلىقى، گۇناھكارلارنى خارلىققا گىرىپتار قىلىدىغانلىقى بايان قىلىنغان.

﴿**ئەھلى جەننەت بولسا مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر**﴾ يەنى غالىب ۋە بۈيۈك الله نىڭ ئازابىدىن سالامەت قېلىپ، نىجاتلىققا ئېرىشكۈچىلەردۇر.

* * * * * * *

لَوْ أَنزَلْنَا هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُۥ خَـٰشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ۚ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَـٰلُ
نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَـٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ ۖ هُوَ
ٱلرَّحْمَـٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ ٱلسَّلَـٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ ٱلْمُهَيْمِنُ
ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ ٱلْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْخَـٰلِقُ ٱلْبَارِئُ ٱلْمُصَوِّرُ ۖ لَهُ
ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

ئەگەر بىز بۇ قۇرئاننى بىرەر تاغقا نازىل قىلساق، چوقۇم سەن ئۇنىڭ اللەدىن قورققانلىقتىن باش ئەگكەنلىكىنى، يېرىلىپ كەتكەنلىكىنى كۆرەتتىڭ. بىز بۇ مىساللارنى كىشىلەرگە ئۇلار (اللەنىڭ قۇدرىتىنى) پىكىر قىلسۇن دەپ بايان قىلىمىز﴿21﴾*. اللەدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ يوشۇرۇننى، ئاشكارىنى بىلگۈچىدۇر، ئۇ ناھايىتى شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (يەنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) كەڭ رەھمەت ئىگىسىدۇر*﴿22﴾*. اللەدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ (مۇتلەق پادىشاھتۇر (يەنى پۈتۈن مەخلۇقاتنىڭ مالىكىدۇر)، پاكتۇر (يەنى ھەممە نۇقساندىن پاكتۇر)، (مۆمىنلەرگە) سالامەتلىك بېغىشلىغۇچىدۇر، (دوستلارنى قورقۇنچتىن، ئازابتىن) ئەمىن قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر، غالىبتۇر، قەھر قىلغۇچىدۇر، ئۇلۇغلۇق ئىگىسىدۇر، (مۇشرىكلارنىڭ) شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن پاكتۇر*﴿23﴾*. الله (ھەممىنى) ياراتقۇچىدۇر، (يوقلۇقتىن) پەيدا قىلغۇچىدۇر، (ھەممە نەرسىگە) سۈرەت (شەكىل) بېغىشلىغۇچىدۇر، ئەڭ چىرايلىق ئىسىملارغا ئىگىدۇر، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرىدۇ، ئۇ غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر*﴿24﴾.

قۇرئاننىڭ كاتتىلىقىنى بايان قىلىش توغرىسىدا

الله تائالا بۇ ئايەتتە قۇرئان كەرىمنىڭ كاتتا كىتاب ئىكەنلىكىنى ۋە ئۇنىڭ قەدىر ـ قىممىتىنىڭ يۈكسەك ئىكەنلىكىنى بايان قىلىدۇ. قۇرئاندىكى ھەق ۋەدىنى، قاتتىق ئاگاھلاندۇرۇشنى ئاڭلىغان چاغدا دىللار ئۇنىڭدىن قورقۇپ، يۈرەكلەر يېرىلىپ كېتىشى كېرەك ئىدى ﴿**ئەگەر بىز بۇ قۇرئاننى بىرەر تاغقا نازىل قىلساق، چوقۇم سەن ئۇنىڭ اللەدىن قورققانلىقتىن باش ئەگكەنلىكىنى، يېرىلىپ كەتكەنلىكىنى كۆرەتتىڭ**﴾ يەنى گەرچە تاغ شۇنداق قاتتىق ۋە چىڭ بولغان بولسىمۇ، ئەگەر بۇ قۇرئاننى چۈشىنەلىگەن ۋە

[1] سۈرە ساد 28 ـ ئايەت.

www.munber.org

ئۇنىڭدا بار نەرسىنى مۇلاھىزە قىلالىغان بولسا، غالىب ۋە بۈيۈك الله دىن قورقىدىغانلىقتىن، ئەلۋەتتە، باش ئەگكەن ۋە پارچىلىنىپ كەتكەن بولاتتى. ئىش شۇنداق ئىكەن، ئى ئىنسانلار! سىلەرنىڭ دىللىرىڭلار قانداقمۇ يۇمشىمىسۇن؟ قانداقمۇ باش ئەگمىسۇن؟ الله دىن قورقۇپ يۈرەكلىرىڭلار يېرىلىپ كېتىشى كېرەك ئىدىغۇ؟ چۈنكى، سىلەر الله نىڭ ئەمر ـ پەرمانىنى چۈشەندىڭلار ۋە الله نىڭ كىتابى ھەققىدە مۇلاھىزە قىلدىڭلار. شۇڭا الله تائالا مۇنداق دەيدۇ ﴿بىز بۇ مىساللارنى كىشىلەرگە ئۇلار (اللەنىڭ قۇدرىتىنى پىكىر قىلسۇن دەپ بايان قىلىمىز﴾.

مۇتەۋاتىر ھەدىستە مۇنداق بايان قىلىنىدۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەسچىتتىكى خورمىلاردىن بىر تۈپ خورما دەرىخىنىڭ يېنىدا تۇرۇپ خۇتبە ئوقۇيتتى. شۇ ئارىدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۈچۈن بىر مۇنبەر ياسالدى ۋە بۇ مۇنبەر مەسچىتكە تۇنجى قېتىم قويۇلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خۇتبە ئوقۇش ئۈچۈن كېلىپ شۇ خورما دەرىخىنىڭ تۈۋىدىن مۇنبەر تەرەپكە ئۆتتى. شۇ چاغدا بۇ خورما دەرىخى ئۇنىڭدىن ئاڭلايدىغان ۋەز ـ نەسىھەت ۋە ۋەھيىدىن ئايرىلىپ قالغانلىقى ئۈچۈن خۇددى يىغىدىن ئارانلا توختىغان كىچىك بالىنىڭ ئىسەدىشىدەك ئىسەدەپ يىغلاپ كەتتى.

بۇ ھەدىستە رىۋايەت قىلىنغان يەزى رىۋايەتلەردە ھەسەنبەسرى مۇنداق دەيدۇ: سىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئىشتىياق باغلاشقا بۇ خورما دەرىخىگە قارىغاندا بەكرەك ھەقلىق ئىدىڭلار.

شۇنىڭغا ئوخشاشلا الله نىڭ سۆزى بولغان بۇ ئايەت كەرىمنى ھېچنەرسىنى ئاڭلىمايدىغان تاغ ئاڭلىغان ۋە چۈشەنگەن بولسا ئىدى، الله دىن قورقىدىغانلىقىدىن، ئەلۋەتتە، باش ئەگكەن ۋە پارچىلىنىپ كەتكەن بولاتتى سىلەر ئۇنى ئاڭلىغان ۋە چۈشەنگەن تۇرساڭلار، ئۇ سىلەرگە قانداقمۇ تەسىر قىلمىسۇن؟ الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿مۇبادا بىرەر قۇرئان (يەنى كىتاب) بولۇپ، ئۇنى (تىلاۋەت قىلىش) بىلەن تاغلار يۆتكىلىدىغان ياكى يەر يېرىلىدىغان ۋە ياكى ئۆلۈكلەر سۆزلەيدىغان بولغان تەقدىردىمۇ (ئۇلار چوقۇم ئىمان ئېيتمايتتى)﴾[1].

الله تائالا بۇ ھەقتە يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿تاشلار ئارىسىدا ئېچىدىن (سۇ ئېتىلىپ چىقىپ) ئېرىقلار ھاسىل بولىدىغانلىرى بار، يېرىلىپ ئارىسىدىن سۇ چىقىدىغانلىرىمۇبار؛ الله دىن قورقۇپ، (تاغ چوققىلىرىدىن) دومىلاپ چۈشىدىغانلىرىمۇ بار (دېمەك تاش يۇمشايدۇ، سىلەرنىڭ دىلىڭلار بولسا يۇمشىمايدۇ ۋە تەسىرلەنمەيدۇ)﴾[2].

الله تائالانى الله تائالانىڭ ئىسىملىرى ۋە سۈپەتلىرى بىلەن ئۇلۇغلاش توغرىسىدا

﴿اللەدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ يوشۇرۇننى، ئاشكارىنى بىلگۈچىدۇر، ئۇ ناھايىتى شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (يەنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) كەڭ رەھمەت ئىگىسىدۇر﴾ الله تائالا بۇ ئايەتتە ئۆزىدىن باشقا ھېچ ئىلاھنىڭ يوقلىقىنى، ئۆزىدىن باشقا ھېچ تەربىيچىنىڭ يوقلۇقىنى، مەجۇداتلار ئۈچۈن ئۆزىدىن باشقا ھېچ مەئبۇدنىڭ بەرھەق يوقلىقىنى، الله نى قويۇپ ئىبادەت قىلىنغان ھەر قانداق نەرسىنىڭ باتىل ئىكەنلىكىنى خەۋەر قىلىدۇ. الله يوشۇرۇن ۋە ئاشكارىنى بىلگۈچىدۇر. يەنى الله بىزگە كۆرۈنۈپ تۇرۇۋاتقان پۈتۈن مەۋجۇداتلارنى ۋە بىزدىن يوشۇرۇن قالغان پۈتۈن مەۋجۇداتلارنى بىلىپ تۇرىدۇ. الله غا ئاسمان ـ زېمىندا چوڭ ـ كىچىك نەرسىلەر، ھەتتا قارڭغۇلۇقتىكى زەررە چاغلىق نەرسىمۇ يوشۇرۇن قالمايدۇ.

---

[1] سۈرە رەئد 31 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە بەقەرە 74 ـ ئايەت.

www.munber.org

﴿ئۇ ناھايىتى شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (يەنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) كەڭ رەھمەت ئىگىسىدۇر﴾ يەنى اللە تائالانىڭ رەھمىتى ناھايىتى كەڭ بولۇپ پۈتۈن مەخلۇقاتلارنى ئۆز ـ ئىچىگە ئالىدۇ. ئۇ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ناھايىتى شەپقەتلىكتۇر ۋە مېھرىباندۇر. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿مېنىڭ رەھمىتىم مەخلۇقاتنىڭ ھەممىسىگە ئورتاق﴾[1] ﴿پەرۋەردىگارىڭلار (بەندىلىرىگە)رەھمەت قىلىشنى (ئېھسان قىلىش يۈزىسىدىن) ئۆز ئۈستىگە ئالدى﴾[2] ﴿ئېيتقىنكى، «ئۇلار اللە نىڭ پەزلى ۋە رەھمىتىدىن خۇشال بولسۇن، بۇ ئۇلارنىڭ يىغقان (دۇنيا ـ ماللىرىدىن)ياخشىدۇر»﴾[3].

﴿اللە دىن باشقا ھېچ مەئبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ(مۇتلەق) پادىشاھتۇر (يەنى پۈتۈن مەخلۇقاتنىڭ مالىكىدۇر)﴾ يەنى اللە پۈتۈن شەيئىلەرنىڭ ئىگىسىدۇر. ئۇنى ھېچقانداق چەكلىمىگە ۋە توسالغۇغا ئۇچرىماستىن تەسەررۇپ قىلغۇچىدۇر. **﴿پاكتۇر(يەنى ھەممە نۇقسانىدىن پاكتۇر)﴾** بۇ ئايەتنى مۇجاھىد ۋە قەتادە اللە بۈيۈكتۇر، دەپ تەپسىر قىلدى. ئىبنى جۇرەيج: ھۆرمەتكە سازاۋەر پەرىشتىلەر اللە نى ئۇلۇغلايدۇ، دەپ تەپسىر قىلدى. **﴿(مۆمىنلەرگە) سالامەتلىك بېغىشلىغۇچىدۇر﴾** يەنى اللە تائالا ئۆز زاتىدا، سۈپەتلىرىدە ۋە ئىش ـ ھەرىكەتلىرىدە كامىل بولغانلىقى ئۈچۈن پۈتۈن ئەيىب ۋە نۇقسانلاردىن سالامەتتۇر.

﴿(دوستلارنى قورقۇنچتىن، ئازابتىن) ئەمىن قىلغۇچىدۇر﴾ زەھھاك بۇ ئايەت ھەققىدە ئىبنى ئابباسنىڭ: اللە مەخلۇقاتنى ئۇلارنىڭ زۇلۇمغا ئۇچرىشىدىن ئەمىن قىلدى، دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ. قەتادە: اللە تائالا كىشىلەرنى اللە ھەقتۇر دېگەن سۆزى بىلەن ئەمىن قىلدى دەيدۇ. ئىبنى زەيد اللە تائالا مۆمىن بەندىلىرنى ئۆزىگە ئىمان ئېيتقانلىقىدا راستچىل قىلدى، دەيدۇ.

﴿ھەممىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر﴾ بۇ ئايەت ھەققىدە ئىبنى ئابباس ۋە بىر قانچە كىشىلەر: اللە مەخلۇقاتلىرىنىڭ ئەمەللىرىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر، دەيدۇ. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿اللە ھەممە نەرسىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر﴾[4] ﴿ئاندىن اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىغا گۇۋاھ بولىدۇ﴾[5] ﴿ھەر بىر كىشىنىڭ قىلغان ئەمەلنى كۆزىتىپ تۇرغۇچى اللە (بۇتلارغا ئوخشامدۇ؟)﴾[6].

﴿غالىپتۇر﴾ يەنى اللە ھەر قانداق نەرسە ئۈستىدىن غالىپ كەلدى ۋە ئۇنىڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلدى. شەيئىلەرنى يەڭدى. اللە غالىبلىق، كاتتىلىق، ئۇلۇغلۇق ئىگىسى بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ كۈچ ـ قۇۋۋىتى يېڭىلمەستۇر. شۇڭا اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ **﴿قەھر قىلغۇچىدۇر، ئۇلۇغلۇق ئىگىسىدۇر﴾** يەنى قەھر قىلىش پەقەت اللە غىلا يارىشىدۇ، ئۇلۇغلۇق پەقەت ئۇنىڭ كاتتىلىقىغا مەنسۇپتۇر. بۇ ھەقتە ئىمام مۇسلىم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كاتتىلىق مېنىڭ ئىشىمدۇر، ئۇلۇغلۇق مېنىڭ تونۇمدۇر، كىمكى مەندىن ئۇ ئىككىسىنىڭ بىرىنى تالاشسىلا، مەن ئۇنى جازالايمەن».

﴿مۇشرىكلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن پاكتۇر. اللە (ھەممىنى) ياراتقۇچىدۇر، (يوقلۇقتىن) پەيدا قىلغۇچىدۇر، (ھەممە نەرسىگە) سۈرەت (شەكىل) بېغىشلىغۇچىدۇر﴾ اللە تائالا يارىتىشنى بەلگىلىگەن ۋە قارار قىلغان نەرسىنى چوقۇم ئەمەلگە ئاشۇرغۇچىدۇر. غالىب ۋە بۈيۈك اللە دىن

---

[1] سۈرە ئەئراف 156 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ئەنئام 54 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە يۇنۇس 58 ـ ئايەت.
[4] سۈرە بۇرۇج 9 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[5] سۈرە يۇنۇس 46 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[6] سۈرە رەئد 33 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

باشقا ھەر قانداق كىشى بىرەر نەرسىنى بەلگىلىگەن ۋە ئۇنى تەرتىپكە سالغان بولسىمۇ، ئۇنى ئەمەلىي ۋۇجۇتقا چىقىرىشقا قادىر بولالمايدۇ.

﴿(الله ھەممىنى) ياراتقۇچىدۇر، (يوقلۇقتىن) پەيدا قىلغۇچىدۇر، (ھەممە نەرسىگە) سۈرەت (شەكىل) بېغىشلىغۇچىدۇر﴾ يەنى الله تائالا بىرەر نەرسىنى ۋۇجۇتقا چىقىرىشنى خالىسا ئۇنىڭغا: «ۋۇجۇتقا كەل» دەيدۇ ـ دە، ئۇ الله خالىغان سۈپەتتە ۋە الله تائالا خالىغان سۈرەتتە ۋۇجۇتقا كېلىدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿سېنى ئۇ خالىغان شەكىلدە قۇراشتۇردى﴾[1] شۇڭا الله تائالا مۇنداق دەيدۇ ﴿(ھەممە نەرسىگە) سۈرەت (شەكىل) بېغىشلىغۇچىدۇر﴾ يەنى الله ئۇ نەرسىنى ۋۇجۇتقا كەلتۈرمەكچى بولغان سۈپەتتە ۋۇجۇتقا كەلتۈرۈشنى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ.

ئەڭ چىرايلىق ئىسىملار توغرىسىدا

﴿ئەڭ چىرايلىق ئىسىملارغا ئىگەدۇر﴾ سۈرە ئەئرافتا بۇ ھەقتە تەپسىلىي بايان قىلىندى.

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «شەك ـ شۈبھىسىزكى، الله تائالانىڭ 99 ئىسمى بار. كىمكى ئۇنى زىكىر قىلسا جەننەتكە كىرىدۇ، الله تاقتۇر، تاقنى ياخشى كۆرىدۇ».

ھەر نەرسىنىڭ الله تائالاغا تەسبىھ ئېيتىدىغانلىقى توغرىسىدا

﴿ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرىدۇ﴾ الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿يەتتە ئاسمان ـ زېمىن ۋە ئۇلاردىكى مەخلۇقاتلار اللەنى پاك دەپ بىلىدۇ، (كائىناتتىكى) قانداقلىكى نەرسە بولمىسۇن، اللەنى پاك دەپ مەدھىيىلەيدۇ (يەنى اللەنىڭ ئۇلۇغلىقىنى سۆزلەيدۇ)، لېكىن سىلەر (تىلىڭلار ئوخشاش بولمىغانلىقى ئۈچۈن) ئۇلارنىڭ مەدھىيىسىنى سەزمەيسىلەر، الله ھەققەتەن (بەندىلىرىگە) ھەلىمدۇر (يەنى ئاسىيلىق قىلغانلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ)، (تەۋبە قىلغۇچىلارنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر﴾[2].

﴿ئۇ غالىپتۇر﴾ يەنى الله يېڭىلمەستۇر، شەرىئىتىدە ۋە بەلگىلىمىلىرىدە ﴿ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر﴾.

شۇنىڭ بىلەن سۈرە ھەشرىنىڭ تەپسىرى تۈگىدى. الله تائالاغا تۈگىمەس ھەمدۇسانالار بولسۇن!

[1] سۈرە ئىنفىتار 8 ـ ئايەت.
[2] سۈرە ئىسرا 44 ـ ئايەت

www.munber.org